

1948

1948. január 4.

A *Magyar Szó* közölte Rákosi Mátyás újévi nyilatkozatát, amely szerint „a Jugoszláviával és Romániával megkötött kulturális egyezmények és a kölcsönös segítségnyújtásról kötött szerződések – amilyeneket többi szomszédunkkal is kívánunk létesíteni – nem a kormány egyszerű diplomáciai sakkhúzásai, hanem a közös sorsú, egymásra utalt népek új útjait mutatják.”

1948. január 8.

Jugoszlávia Népképviselőházának Prezídiuma ratifikálta a Bulgáriával, Magyarországgal (> 1947. december 8.) és Romániával kötött barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést. > 1948. január 13.

1948. január 10.

A Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség keretében > 1947. november 2-án megalakított írócsoport előadássorozatának keretében Kanizsán megtartotta első irodalmi estjét.¹

1. MSz, 1948. január 9. 6.; MSz, 1948. január 15. 7.

1948. január 13.

A Magyar Országgyűlés elfogadta a magyar–jugoszláv barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot, amelyet Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes 1948. január 8-án nyújtott be a parlamentben. A koalíciós pártok képviselői teljes egységben sorakoztak fel a törvényjavaslat támogatása mellett. Gyöngyösi János kisgazdapárti képviselő kiemelte: „Nyugodtan vállaljuk ezt a szerződést, mert Európa mai helyzetében, amikor két arcvonal látszik kialakulni, mi ott vagyunk a béke arcvonalán, mi – éppen úgy, mint a jugoszlávok – a népek egyenjogúságát, függetlenségét akarjuk, és elsősorban biztosítani akarjuk a magunk függetlenségét és szabadságát.” Dobi István arra utalt felszólalásában, hogy Jugoszlávia Magyarország „északi szomszédjának” is példát szolgáltatott a

jószomszédi viszony megteremtésének a hogyanja tekintetében. Marosán György Tito marsall érdemeit méltatta, aki összetöri a régi világnak, a kisantantnak a „gyűrűjét és szellemét”.¹ > 1947. december 8.; > 1948. január 8.

1. Balogh 1988, 281–282.

1948. január 15.

Újvidéken a Harcoszövetség tartományi bizottságának alakuló közgyűlésén Jovan Veselinov Žarko, az újonnan megválasztott elnök kijelentette: „Nem szabad elfelednünk, hogy Vajdaság nemzeti kisebbségei nagy számban vették ki részüket a népfelzabáló háborúból a baranyai és szerémségi harcokban. Tudnunk kell azt is, hogy a megszállás első napjaiban a fasiszták áldozatainak jó része a nemzeti kisebbségek sorából került ki. A demokrata magyarok százait akasztották fel és ítélték nehéz börtönbüntetésre 1941-ben Horthy vérbíróságai. A telepítés útján Vajdaságba a népfelzabáló háború élharcosainak ezrei jöttek. Mindent meg kell tenni, hogy a szellem, amely vezette ezeket a harcosokat a háborúban, a hősi, a testvériségért–egységért való küzdelem szelleme még mélyebb gyökeret verjen népeink között.”¹

1. MSz, 1948. január 16. 1.

1948. január 20.

Kicserélték a magyar–jugoszláv barátsági és kölcsönös segélynyújtási egyezmény ratifikációs okmányait.¹ > 1947. december 8.; > 1948. január 8.; > 1948. január 13.

1. A. Sajti 2009, 103.

1948. január 23.

Szántó Zoltán belgrádi magyar követ a 20-án Titónál tett látogatásról Molnár Erik külügyminiszternek küldött jelentésében arra is kitért, hogy a beszélgetés során Tito azt mondta neki: „»Maguknak többet kellene tenniük a hadsereg fejlesztése körül.« Fognak is segíteni, most egy új attasét küld Budapestre, és aztán »majd

beszélni fogunk a problémákról.«. Szántó megjegyezte: „Az volt a benyomásom, hogy nem ötletszerűen vetette fel ezt a kérdést.”¹

Szántó ugyanaznap Rex József követségi másodtitkárt felfüggesztette állásából, kitiltotta a követség épületéből, és kérte Budapestre történő visszahelyezését. Az ennek indokait összefoglaló jelentésben többek között arra hivatkozott, hogy „öccsével, Rex Tiborral úgy folytattak tájékoztató megbeszéléseket a magyar–jugoszláv kulturális kapcsolatokról, hogy ő minderről csak utólag, a *Politika* című belgrádi lapból értesült.”²

1. MOL XIX-J-1-j-5b-78-1948. – 2. MOL XIX-J-4-a-16/biz.-1948. 2. doboz. Idézi A. Sajti 2009, 103.

1948. január 28.

Az újvidéki városi Népbizottság végrehajtó bizottsága megváltoztatta egyes utcák és közterek elnevezését több esetben magyar vonatkozású névre cserélve fel a régit, pl. a Bagremova (Ady Endre), Bačka (Petőfi Sándor), Breskvina (Kocsi János), Graškova (Kis Ernő), Grozdova (Pap Pál), Dudarska (Dózsa György), Emila Čakre (Polgár András), Harmadik (Dér György), Kisfaludy (Arany János), Zombori vasút (József Attila), Ruzmarinska (Géri Károly) utcák esetében.¹

1. MSz, 1948. február 26. 8.; MSz, 1948. február 27. 2.

1948. január

A *Magyar Szó* szerkesztősége a Testvériség-egység Vállalatba tömörített többi lappal együtt a Menráth-palotából (> 1945. szeptember 15.) átköltözött a Főbizottság, a mai Végrehajtó Tanács épülete mögé, a Jovan Đorđević utca 2. alá. A legnagyobb változást egy Mann típusú, két világháború között gyártott rotációs gép beállítása hozta, amely a jugoszláv és a magyar párt megegyezése értelmében került Budapestről Újvidékre. Az ottani Szikra Nyomda egyik géptermeében három használaton kívüli rotációs

gép volt egymás mellett, ezek közül választotta ki az egyiket 1947-ben a jugoszláv fél nevében Franjo Sobčak és Komlós Márton. A leszerelést, majd a felszerelést is a szabadkai Franjo Vasić végezte el.¹

A magyar és történelem szakos tanárok Újvidéken megtartott értekezletén Szeli István és Penavin Olga a magyar-, Mirnics József és Löbl Árpád a történelemtanterveket ismertette.²

Versecen megtartották a Bánáti Román Kultúrszövetség 3. kongresszusát, amelyen részt vett Teodor Rudenko belgrádi román nagykövet is.³

1. KMSZ, 55. – 2. MSz, 1948. január 18. 5. – 3. MSz, 1948. január 18. 5.

1948. február 1.

Belgrádban a Jugoszláv–Magyar Kultúrtársaság ünnepséget rendezett a Magyar Köztársaság kiáltásának 2. évfordulója alkalmából, amelyen Frane Frol, a Kultúrtársaság elnöke kijelentette: „A magyar nemzetiségi kisebbség hazánkban él az alkotmányban biztosított szabadsággal és látható élénk részt vesz minden téren öt éves tervünk végrehajtásában és minden más társadalmi és politikai munkában. Ezzel bebizonyította szeretetét és hűségét hazája, az új Jugoszlávia iránt, amely nemcsak a teljes gazdasági fejlődést és azt teszi lehetővé, hogy a magyarság szabadon élje nemzeti és kulturális életét, hanem azt is, hogy részt vegyen a néphatóság minden tervében és erőviszonyainak arányában képviselve legyen.”¹

A verseci Magyar Közművelődési Közösség közgyűlése leváltotta addigi elnökét, dr. Kerpel Gusztávot, „aki visszaélve a magyar nép előlegezett bizalmával, s nem bízva a népuralomban – spekulációkba és valutaüzérkedésbe bocsátkozott, és mikor ezért elérte a népbíróság igazságos, tizennyolc hónapi kényszermunkát kimondó ítélete, barátai útján azt igyekezett elhíttetni népünkkel, hogy a »magyar ügy« áldozata”²

A *Magyar Szó* beszámolt a zombori Magyar Kultúrkör „napokban megtartott” választmányi üléséről, amelyen „az új vezetőség munkaterve és új munkarendje szerepelt” megjegyezve: „A múlt évben az eredményes munkát főleg az gátolta, hogy az egyesület vezetősége nem tudott a régi formalitásokból kikeveredni és a tényleges munka álláspontjára helyezkedni. Így pl. tengeri kigyóként vonult végig minden gyűlés tárgyszorozatában az a kérdés, hogy jogilag kit illet meg a Kultúrkör épülete; vajon az alapszabályok 33. pontja értelmében az egyesületé-e vagy pedig a bírói végzések értelmében az államé. Jogi vitáknak, fellebbezéseknek se vége, se hossza nem volt. Közben számos fontos problémát még csak fel sem vetettek. Ma a népi államban csak hetedrangú kérdés, hogy az egyesület háza kinek a nevére van telekkönyvezve. Hiszen ebben a házban a zombori magyarok éveken át dolgozhattak és ez fog történni a jövőben is.”

1. MSz, 1948. február 3. 1. – 2. MSz, 1948. február 13. 7.

1948. február 5.

Szabadkán megnyílt Almási Gábor, Tikvicki Iván, Marko Vuković és Sáfrány Imre közös kiállítása.¹

1. MSz, 1948. február 5. 5.

1948. február 8.

Vajdaságban megkezdődött a Népfront járási, városi, kerületi és helyi bizottságainak megválasztása (22-ig). A megválasztott városi és járási végrehajtó bizottságok összesen 846 tagja közül 594 szerb, 84 horvát, 35 szlovák, 11 ruszin, 28 román, 187 magyar (19,1%), 4 szlovén, 20 Crna Gora-i, 2 macedón, két cseh és 10 egyéb nemzetiségű volt. A választási kampány során 270 000 új Népfront-tagot írattek be. Külön súlyt helyeztek a nemzeti kisebbségek beíratására, így ebben az időszakban csak a Nagykikindai járásban 5 000 magyar lépett be a Népfrontba.

Belgrádban a rohammunkások szerbiai találkozásán hat rohammunkást a Munka Érdemrend II. fokozatával tüntettek ki – köztük Tóth Bálintot, a jabukai keményítőgyár üzemvezetőjét –, 35-öt – köztük Fabó András és Ceglédi Mátyás szabadkai vasesztergályosokat – pedig a Munka Érdemrend III. fokozatával.¹

1. MSz, 1948. február 10. 2.

1948. február 9.

A *Magyar Szó* közlése szerint „A napokban a Novi Sad-i kerületi bíróság egy népellenes szervezet tagjai ügyében hozott ítéletet. A leg súlyosabb vád Tóth József katolikus papot, a szervezet értelmi szerzőjét terhelte. A megszállás idején Kupuszinán, Doroszlón és Žedniken,¹ a felszabadulás után Temerinben, Novi Sadon és Topolyán végzett – mint a tárgyaláson kiderült – alattomos, kétszínű, romboló munkát. Tóth atya szervezése és irányítása alatt Bódi László, Csernák László, Papp Ferenc és Kliban István Katolikus Ifjúság elnevezés alatt államfelforgató bűncselekmények végrehajtására szervezkedtek”. Tóth Józsefet a bíróság (> 1948. február 28-án) hetévi kényszermunkára ítélte.²

1. Žednik település magyar neve Nagyfény. –
2. Dr. Gyetvai Károly: A nép- és államellenes Tóth József lelkész félrevezetett ifjak, elcsábított leányok és szülei átkai mellett a Népbíróság igazságos ítélete sújtja. MSz, 1948. február 9. 3.

1948. február 10.

Moszkvában Sztálin, Dimitrov, Kardelj és Đilas tanácskozásán nem sikerült megegyezni a balkáni föderáció kérdésében. Sztálin egy jugoszláv–bolgár föderáció gyors létrehozását javasolta, amit a jugoszláv vezetőség elutasított.¹

> 1948. március 18.

1. 20. századi egyetemes történet. II. Budapest, 1997, Korona Kiadó, 393.

1948. február 18.

Moszkvában Vjacseszlav Molotov szovjet miniszterelnök-helyettes és Dinnyés Lajos magyar

miniszterelnök aláírta a magyar-szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt.¹

1. MSz, 1948. február 20. 1.; *Magyarország történeti kronológiája. IV. 1944–1970.* Budapest, 1982, Akadémiai Kiadó, 1041.

1948. február 21.

Dr. Hock Rudolf, a Jugoszláviai Magyar Kultúr-szövetség főtíkára a másnapi *Magyar Szó*ban is közzétett levelében értesítette a magyar kultúregyesületeket, hogy megküldte címükre a Kultúr-szövetség új alapszabályát, és felszólította azokat, hogy „az alapszabályok áttanulmányozása után a vezetőség tagjai lépjenek érintkezésbe a helyi néphatóságok belügyi és kultúrügyi referenseivel. Közöljék velük az új alapszabályok értelmében megindított átszervezési munkálatokat azzal, hogy a fiókegységek regisztrálását a helyi néphatóságnál a Jugoszláviai Magyar Kultúr-szövetség főtítkársága intézi”.¹

1. MSz, 1948. február 22. 6.

1948. február 23.

Ešref Badnjević meghatalmazott miniszter, a jugoszláv külügyminisztérium szóvivője Belgrádban sajtóértekezleten nyilatkozatot adott a jugoszláv hatóságoknak a Volksdeuscherekkel való bánásmódjáról. A *Magyar Szó* cikke szerint kijelentette, hogy a népi németek „a részükre kijelölt településeken belül teljesen szabadon mozoghattak, szabadon levelezhettek, csomag- és pénzküldeményeket kaphattak, lehetővé tették nekik, hogy személyes ügyeikben összeköttetésbe lépjenek a Jugoszláviában székelő külföldi diplomáciai képviselőkkel, és szükség esetén Beogradba is utazhattak, hogy személyes ügyeiket a külföldi képviselőknel elintézzék. A külföldi állampolgárokra vonatkozó szabályrendeleteknek megfelelően a Volksdeuscherek településeiken kívül is mozoghattak. A településeken a jugoszláv néphatóságok kórházakat és ambulanciákat, valamint gyermekotthonokat

létesítettek, és mindenütt biztosították a szükséges orvosi személyzetet. [...] Múlt év decemberétől ezeket a településeket a jugoszláv hatóságok feloszlatták, és minden lakosuk saját kívánsága és foglalkozása szerint az ország más helyeibe költözött, ahol alkalmazást nyertek, és ott mint a helység lakosai élnek, de továbbra is külföldi állampolgárok, illetőleg állampolgárság nélküli személyek”.¹

1. MSz, 1948. február 26. 2.

1948. február 28.

Elítélték a Katolikus Ifjúság nevű szervezet tagjait. Az 1947 őszen Topolyán letartóztatott Tóth József katolikus lelkészt hétévi kényszermunkára ítélték, Klibán István öt, Bódi László három, Papp Ferenc két évet kapott. Velük együtt ítélték el a topolyai Závodszi Margitot is két évre, mert ráfogták, hogy ő is a csoport tagja volt.¹ Az ítéletet jogerőre lépése előtt Gyetvai Károly a *Magyar Szó*ban már > 1948. február 9-én megelőlegezte írván: „A napokban a Novi Sad-i Kerületi Bíróság egy népellenes szervezet tagjai ügyében hozott ítéletet. A legsúlyosabb vád Tóth József katolikus papot, a szervezet értelmi szerzőjét terhelte. A megszállás idején Kupuszinán, Doroszlón és Žedniken, a felszabadulás után Temerinben, Novi Sadon és Topolyán végzett – mint a tárgyaláson kiderült – alattomos, kétszínű, romboló munkát. Tóth atya szervezése és irányítása alatt Bódi László, Csernák László, Papp Ferenc és Klibán István Katolikus Ifjúság elnevezés alatt államfelforgató bűncselekmények végrehajtására szervezkedtek.”²

1. Papp Ferenc: In memoriam Bódi László. MSz, 2006. január 10.; Németh Zoltán: Egy pap és néhány fiatal. MSz, 2007. március 31. – 2. Dr. Gyetvai Károly: A nép- és államellenes Tóth József lelkészt félrevezetett ifjak, elcsábított leányok és szülei árkaik mellett a népbíróság igazságos ítélete sújtja. MSz, 1948. február 9. 3.

1948. február

A Szerbiai Népfront Végrehajtó Bizottsága határozatából: „Hogy a nép kulturális élete olyan színvonalra emelkedhessék, amely megfelel hazánk építése lendületének, külön szervezetet kell teremteni, amely csakis ezeknek a feladatoknak szolgálatában állana. Ilyen szervezetnek kell lennie Szerbia Kulturális-közművelődési Egyesületei Szövetségeinek. [...] A nemzeti kisebbségek joga a szabad kulturális fejlődésre és nyelvhasználatukra megvalósult. Szerbia Kulturális-Közművelődési Egyesületeinek Szövetsége magába foglalja a nemzeti kisebbségek kulturális és közművelődési szervezeteit is. A Szövetség kötelessége, hogy ezeknek a szervezeteknek mindenben segítségére legyen. Ez a segítség még közelebb hozza a nemzeti kisebbségeket egymáshoz és a szerb néphez”.¹

E határozat alapján szervezték meg a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetségét, amelynek Magyar Osztálya vette át a megszűntetett (> **1948. június 20.**) Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség – > **1947. augusztus 31-ig** Vajdasági Magyar Kultúrszövetség – feladatait. > **1948. március 14.**

1. MSz, 1948. május 29. 1.

1948. március 1.

A JKP KB megvitatta Sztálinnak a Jugoszlávia, Bulgária és Albánia közötti föderáció létrehozatalára vonatkozó kezdeményezését, és elvetette azzal a megindokolással, hogy veszélyeztetné Jugoszlávia egységét, szuverenitását és gazdasági fejlődését.

Szántó Zoltán belgrádi magyar követ az 1947. évi jugoszláviai helyzetet összefoglaló jelentésében többek között így írt: „A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság belső életét az elmúlt 1947. évben a politikai egység fokozása, a fiatal államgépezet további megszilárdulása és a gazdasági élet tervszerű, eredményes fejlődése jellemzi. [...] A Népfront és ezen keresztül egész Jugoszlávia

életének irányítására kétségtelenül a kommunista pártnak van döntő befolyása, aminek magyarázata a jugoszláv kommunista párt elvi alapokon nyugvó céltudatos, népi és nemzeti politikájában, tagjainak magas ideológiai és erkölcsi színvonalában, a párttagok áldozatkészségében, fegyelmetségében és igen fejlett patriotizmusában, valamint abban az óriási autoritásban található, amelyet a jugoszláv kommunista párt közel három évtizedes harcaiban és főleg a Tito vezette népfelszabadító háborúban vívott ki magának. [...] Jugoszlávia belső egységére mi sem jellemzőbb, mint az a körülmény, hogy az elmúlt év folyamán egyetlen tünete sem mutatkozott nemzetiségi ellentéteknek vagy az egyes köztársaságok közötti nézeteltérésnek, viszálykodásnak. 1947-ben Jugoszláviában több politikai per zajlott le, amelynek mindegyikét az jellemezte, hogy a vádlottak régi politikai csoportok illegálitásban szorult, a nép támogatását nélkülöző, száználmas figurái voltak, akik az angol, török, görög és amerikai kémszervezetek ügynökeiként külföldről kaptak utasításokat politikai és romboló tevékenységükhöz, közvetlen kapcsolatot tartottak fenn különböző külföldi követségek és konzulátusok kémosztályaival. A jugoszláv népi egység gyenge láncszemét az egyház és az állam viszonya képezi. Jugoszlávia helyzete azonban ebben a kérdésben kedvezőbb, mint Magyarorszáé. [...] A jugoszláv kormány a maga részéről igyekszik mindenképpen megkönnyíteni a baráti kapcsolatok fejlődését a szomszédos népi demokratikus országokkal. E kérdéskomplexumhoz tartozik a jugoszláviai magyar, román, szlovák, albán stb. nemzeti kisebbségek jogainak teljes elismerése, és az alkotmányban biztosított egyenjogúságuk gyakorlati megvalósítása is. Jugoszlávia és Albánia között teljes egyetértés jött létre a Kosovo és Metohija-i [Rigómező] albán népességet illetően. Albánia bocsátja ma az iskolalányokat a jugoszláviai albán tanítási nyelvű iskolák rendelkezésére, és a tantervet illetően is szoros együttműködés jött létre a két ország kö-

zött. Nem ilyen örvendetesen fejlődött a viszony Jugoszlávia és a nyugati hatalmak között. Jugoszlávia szemére veti Angliának és Amerikának, hogy három szomszédja, Ausztria, Olaszország és Görögország területét hadi bázissá építi ki Jugoszlávia ellen. [...] Angol–amerikai támogatást élvezve az osztrák kormány üldözi a szlovén karintiai szláv lakosságot, bebörtönzi a népesség haladó vezetőit és tovább folytatja elnémetesítési politikáját. Jugoszlávia változatlanul követeli szlovén Karintia területének Jugoszláviához való csatolását, és az Ausztriában élő délszláv nemzetiség kisebbségi jogainak elismerését. Bár a jugoszláv kormány tisztában van azzal, hogy Ausztriával szemben támasztott területi követelése az angol–amerikai politika következtében nem fognak meghallgatásra találni, területi igényeit a jövőben is fenn fogja tartani.²¹

1. MOL XIX-J-1-j-5c-932-1948.

1948. március 4.

A Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség a *Magyar Szó* útján értesítette a magyar kultúregyesületeket, iskolákat és könyvtárakat, hogy nagyobb mennyiségű könyvet kapott Magyarországról, és felszólította azokat, közöljék, milyen összegben kívánnak a könyvekből rendelni.¹

1. MSz, 1948. március 4. 6.

1948. március 7.

A Szerbiai Népfront Vajdasági Bizottságának évi értekezletén elhangzott beszámoló szerint a nagykorú lakosság 78%-át beléptették a Népfrontba külön gondot fordítva a nemzeti kisebbségek sorából való tagfelvételre. Isa Jovanović, a tartományi Népfront titkára kifejtette: „A nemzeti kisebbségek politikai tevékenysége és sokoldalú kulturális munkája az 1947-es év folyamán bizonyítja, hogy ellenségeinknek nem sikerült lazítani a frontszervezetek egységét és egyöntetűségét, népeink testvériségét és egységét. Ezzel ellentétben a hatalmukat veszített s a dolgozó tömegek kizsákmányolásában megakadályozott

népellenségeket éppen az alapvető népi tömegek leplezték le és szigetelték el, tekintet nélkül a szociális vagy nemzetiségi hovatartozásra.” Az értekezleten megválasztották a Népfront 123 tagú Tartományi Bizottságát – ebből 63 szerb, 12 horvát, 29 magyar, 7 szlovák, 5 román, 3 ruszin, 2 montenegrói, 1 cseh és 1 macedón – és annak 37 tagú Végrehajtó Bizottságát, amelynek a következő magyar nemzetiségű személyek is tagjai lettek: Sóti Pál harmadik alelnök, Dobos István, Szabó Ida, Brindza Károly, Nagy Sándor, Vértes Árpád, Siflis István és Vadóc Lajos. Elnöke Isa Jovanović, alelnöke dr. Ivan Melvinger, Sóti Pál és Živan Balan lett. A VB első ülésén úgy határozott, hogy „a Slobodna Vojvodina sajtóvállalat helyett új kiadó- és sajtóvállalatot alapít Testvériség–egység néven. Az új sajtóvállalat a *Slobodna Vojvodinán*, a *Magyar Szón* és a *7 Napon* kívül átveszi a többi vajdasági kisebbségi frontlap kiadását”.¹

1. MSz, 1948. március 9. 1.

1948. március 9.

Budapesten Dinnyés Lajos magyar miniszterelnök és Karlo Mrazović budapesti jugoszláv követ megnyitotta *A harc és munka Jugoszláviája* című kiállítást.¹

A Tartományi Pártbizottság több konkrét intézkedést tett a nemzeti kisebbségek tagjainak a párttagságba való bevonása érdekében. Így például lehetővé tette a pártsejtek nemzetiségi alapon való kettéosztását ott, ahol a magyarok és a románok nem beszéltek szerbül.²

1. MSz, 1948. március 9. 5. – 2. Arhiv Vojvodine, fond 334. Zapisnik sa sednice PK od 9. marta 1948. [A Tartományi Pártbizottság 1948. március 9-i ülésének jegyzőkönyve.] Idézi Bjelica 2010, 116.

1948. március 10.

Újvidéken szakértekezletet tartottak a Vajdaság magyar nyelv és történelem szakos tanárai.¹

1. MSz, 1948. március 14. 2.

1948. március 13.

A jugoszláv kormány küldöttsége – Milovan Đilas, Frane Frol, Čedomir Minderović és Sóti Pál – elutazott Budapestre, hogy részt vegyen a Magyar Köztársaság nemzeti ünnepén.¹

A *Magyar Szó* közölte, hogy másnap osztják szét a népszámlálási kérdőíveket. Ezeket az összeíró otthagya a háztartásokban, és 16-án reggel gyűjtötte be. > **1948. március 15.**

1. MSz, 1948. március 14. 5.

1948. március 14.

Belgrádban megalakult a Szerb Népköztársaság Kulturális Egyesületeinek Szövetsége. Elnöke Mihajlo Vuk Dragović, alelnöke Xavid Nimani és Đorđe Teodorović lett. A vezetőségbe beválasztották dr. Kovács Kálmánt, a Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség elnökét is.¹ > **1948. február**

A *Magyar Szó* 1000. számának megjelenése alkalmából írt kommentárjában Miloš Hadžić megjegyezte: „A régi lapok romboló, mérgező sovinizmusa helyett a *Magyar Szó*nak lángolóan kell harcolnia az igazi testvériségért. Kitartó politikai harcra kell vezetnie a JSZNK magyarjait a sovinizmus ellen, amely különféle terepeken és különféle kérdéseknél új, ügyesen kiagyalt formákban jelentkezik és a haladás (elsősorban a magyar nemzeti kisebbség haladásának) farkas ellenségei most báránybőrben jelentkeznek, mint »az igazi demokrácia ellenségei« stb.”² A második oldalon hitet tett Keck Zsigmond, az akkori főszerkesztő is: „Ha lapunk feladatát egy mondatban oda akarjuk írni jelszóul az ezredik számra, akkor így fogalmazzuk meg: méltó kifejezője lenni Tito korának, fegyvere a Népfrontnak és munkaeszköze a dolgozók társadalmának.” Vébel Lajos: „Naponta népibb Vajdaság magyar dolgozóinak sajtója.” Dr. Steinfeld Sándor: „Tíz lapunk van ma – köztük három szaklap. És ez még nem minden. Még nem

kiáltottunk megálljt az újságírásnak. A régi időkben, ha egyszerre több újságunk volt, jobbára azért volt, hogy ha az egyiket betiltják, készen álljon indulásra a másik. Ma a tíz magyar újság mindegyike határozott és megszabott munkakört lát el, és a mai ünnepen felsorakozik, mint a fiatalabbak a legidősebb testvér születésnapján. Mert édestestvérek mindannyian. Egy szülő – a szocializmusba fejlődő, tökéletes népi demokrácia – gyermekei. A szabadság szülöttei, zászlóvivői és harcosai. Mindannyian a *Magyar Szó* szerkesztőségéből indultak el és az ma is fontos támaszuk.” (*Képzletet túlszárnyaló valóság*) Gál László verssel köszöntötte a lapot, a Vajdaság magyar nyelv és történelem szakos tanárai pedig szakértekezletükről levelet intéztek a *Magyar Szó*hoz.

1. MSz, 1948. március 16. 5. – 2. MSz, 1948. március 14. 1.

1948. március 15.

A *Magyar Szó* terjedelmesen megemlékezett az 1848-as magyar forradalom és szabadságharc évfordulójáról.

Jugoszláviában népszámlálást tartottak. Az országban ekkor 15 772 098 lakost írtak össze (állandó népesség), közülük 41,5%-ot szerb, 24%-ot horvát, 8%-ot szlovén, és mintegy 5-5%-ot macedón, muzulmán, illetve albán nemzetiségűként. A magyar nemzetiségűként összeírt 496 492 személy akkor az ország össznépességének 3,15%-át tette ki. A magyarok 86,4%-át (428 932 fő) a Vajdaságban írták össze, 10,4%-ot (51 399 fő) Horvátországban, a Szlovéniában összeírt 10 579 magyar pedig a jugoszláviai magyarság 2,1%-át tette ki.

A Vajdaság 1 663 212 lakosa között a szerbek akkor már abszolút többséget képeztek (50,6%), míg a magyarok aránya 25,8%, a horvátoké 8%, a szlovákoké 4,3%, a románoké 3,6%, a ruszinoké 1,3% volt. Ekkor a Vajdaságban még mindig több volt a német (1,91%), mint a monteneg-

rói (1,86%), habár az addig hagyományosan németlakta települések adatainak elemzésével megállapítható, hogy e népszámlálás során a németek jelentős része mondta magát magyar nemzetiségűnek.

Az akkori közigazgatási beosztás szerint Vajdaság területét 23 járásra és 9 városra osztották. Ezek közül a magyarok abszolút többségben voltak egy városban (Zenta 82,7%) és négy járásban (Zentai 82,4%, Topolyai 72,8%, Óbecsei 53,8% és Törökkanizsai 52,5%). E közigazgatási egységekben a vajdasági magyarok 37,8%-a élt. Szabadkán, ahol a magyarok több mint 12%-át írták össze, már akkor sem voltak abszolút többségben: részarányuk 46,1%-ot képezett, nagyjából ugyanannyit, mint a horvátok (40,7%), míg a szerbek aránya a városban alig érte el a 10%-ot.¹

> 1948. március 13.; > 1953. március 31.

1. *Konačni rezultati popisa stanovništva od 15. marta 1948. godine. Knjiga IX. Stanovništvo po narodnosti.* Beograd, 1954, Savezni zavod za statistiku.; NMJ, 36., 53.

1948. március 16.

A *Magyar Szó* első oldalán számolt be az 1848-as forradalom évfordulója alkalmából rendezett magyarországi ünnepségekről.

Cservenák Pál, a *Magyar Szó* topolyai tudósítója arról számolt be, hogy: „Topolya lakossága örömmel üdvözölte a község utcáinak elnevezését. Régi, letűnt »nagyságok« neve helyett a népek élharcosainak nevét viselik az utcák. Utcát kapott Topolya büszkesége, a Petőfi brigád is. A Népbizottságtól Moravica felé vezető utcán indult el 1944 őszén a vajdasági magyarság első brigádja, hogy harcoljon a megszállók ellen. A brigád a népfelzabardító harc utolsó fejezetében nemcsak erre az utcára és Topolyára hozott dicsőséget, de Jugoszlávia egész magyarságára. Ez az utca lett a Petőfi brigád utcája.”

A *Magyar Szó* közölte azoknak az új bónoknak a kezeléséről és felhasználásáról szóló rendeletet, amelyekkel a mezőgazdasági termények kötött áron való eladása ellenében iparcikket vásárolhatott a földműves. A bónok nyomtatásainak költségeit áthárítandó „a bónok átvétele alkalmából a földműves-termelők, illetve földmunkáló szövetkezetek készpénzben tartoznak minden 1000 dináros bón után két dinárt és minden 100 dináros bón után 1 dinárt fizetni. A tízdináros bónokat minden költségmegtérítés nélkül adják ki”.

1948. március 17.

Szabadkán a Kerületi Népbíróság ítéletet hirdetett a krizsár-usztasa szervezet tagjai ügyében. A főszerző Ivan Kujundžicot, a Teréz-plébánia papját 12 évi, Vojislav Pešut zágrábi orvostanhallgatót 10 évi, Alojzije Poljaković tanítót 8 évi, Franjo Vujković papot 8 évi, Šime Stantić cukrászt 6 évi, Stanko Stanić fehér barátot 7 évi, dr. Ante Sekulić tanárt hathavi, Joso Dulić egyetemi hallgatót háromévi, Dragutin Milonja egyetemi hallgatót egyévi, Ružica Draženović tornatanárt 18 havi, Aleksandar Ivić kereskedőt 3 és fél évi, kényszermunkával egybekötött szabadságvesztésre ítélte, míg Tili József orvostanhallgatót bizonyítékok hiányában felmentette a vád alól.¹

1. MSz, 1948. március 19. 3.

1948. március 18.

Miután a jugoszláv vezetőség visszautasította Sztálin javaslatát a jugoszláv–bolgár föderáció létrehozására (> 1948. február 10.), a Szovjetunió kormánya visszarendelte Jugoszláviából katonai szakértőit azzal a megindokolással, hogy „ellenséges hangulat veszi őket körül”. Másnap ugyanígy rendelkezett polgári szakértőivel kapcsolatban is.¹

A jugoszláv–magyar kereskedelmi szerződés keretében Budapesten aláírták az 1948. évi áru-

csere-forgalmi és fizetési megállapodást, amely jugoszláv részről fa, vasérc és más nyersanyag, magyar részről pedig hengerelt fémáru, tűzálló anyagok, villamosipari cikkek, vegyi anyagok és gépek szállítására szolt.²

1. *20. századi egyetemes történet. II.* Budapest, 1997, Korona Kiadó, 393. – 2. MOL XIX-J-1-f, 141. d.; MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.; MSz, 1948. március 20. – 2. *Magyar–jugoszláv kapcsolatok 1956. Dokumentumok.* Budapest, 1995, MTA Jelenkorkutató Bizottság, 57.

1948. március 20.

Tito levelet intézett Molotov szovjet külügyminiszterhez károsnak minősítve a szovjet kormány döntését, hogy Jugoszláviából visszavonja katonai és polgári szakértőit.

A Szovjetunió képviselője tiltakozásul elhagyta a Németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács ülését, mert az amerikai, a francia és a brit kormány képviselői 1948. február 23. és március 6. között Londonban külön értekezletet tartottak.¹

1. Balogh 1988, 294.

1948. március 20–21.

Belgrádban megtartották a Szerbiai Népfront II. kongresszusát, amelyen a hozzászólások során felsorakoztak a nemzeti kisebbségek képviselői is. Nagy József topolyai küldött többek között a következőket mondta: „A magyar kisebbség a Topolyai járásban a korábbi években általában kisebb mértékben vett részt a Népfront munkájában. 1946-ban a Népfrontnak összesen 9 500 tagja volt, 1947-ben pedig 29 000. E számokat azért említettem, hogy szemléltessem, milyen mértékben fokozódik a politikai munka a magyar nemzeti kisebbség körében. A Népfronttagok ilyen nagyarányú növekedése járásunkban nem csak formális. Járásunk népe szemmel látható részt vállalt minden munkából mind a mezőgazdaság, mind a beruházások terén. Volt rá példa, hogy a 6 000 lakosú falu egy nap során 2 500 népfrontos önkéntes munkást adott. Ez

különösen Krivaja és Moravica tiszta magyar falvakra jellemző, amelyek nemcsak munkaecségeket, hanem egész brigádokat állítottak ki az önkéntes munkákra. A gabonátárolók kiépítésére a fronttagok fogatos járműveikkel 2 000 000 téglát szállítottak. Feketicsen,¹ ahol együtt élnek a magyarok a telepés Crna Gora-iakkal, verseny alakult ki, hogy ki vállal több önkéntes munkanapot. Így minden magyar és Crna Gora-i fejenként 60 munkanapot vállalt az év folyamán.”² A legjobb Népfront-szervezetnek kijáró vándorzászlót az újvidéki szervezetnek ítélték oda.

1. Feketić magyar neve Bácsfeketehegy. – 2. *Drugi kongres Narodnog fronta Srbije.* Beograd, 1948, Narodni front Srbije, 55–56.

1948. március 21.

Budapesten a Magyar–Jugoszláv Társaság megtartotta II. évi közgyűlését.¹

1. MSz, 1948. március 22. 6.

1948. március 23.

A *Književne novine* közölte Lukács György tanulmányát 1848 hagyományairól az irodalomban és Gál László írását az 1848-as forradalom irodalmáról.¹

1. MSz, 1948. március 25. 5.

1948. március 24.

A Szerbiai Népi Ifjúság II. vajdasági értekezletén közölték, hogy a Vajdaságon kívüli munkaakciókon az I. értekezlet óta 20 465 vajdasági fiatal vett részt, ebből 2 285 magyar, 326 szlovák, 246 román és 209 ruszin.¹

1. HRP3, 562.

1948. március 25.

Megkötötték a magyar–jugoszláv vízügyi egyezményt.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1948. március 26.

Hír a *Magyar Szóban*: „Mrazović Karlo budapesti jugoszláv követ tegnap meglátogatta Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettest. Ez alkalommal Szakasits átadta neki a magyar munkások ajándékát Tito marsallnak. Az ajándék Tito marsall alumíniumszobra. Az államosított gyárak munkásai munkaidőn túl készítették remekbe ezt a szobrot.”

1948. március 27.

Az SZKP(b) KB levelet intézett „Tito elvtárs-hoz és a Jugoszláv Kommunista Párt Központi Bizottságának többi tagjához”, amelyben először fogalmazta meg a jugoszláv vezetés elleni vádjait:¹ a jugoszláv vezetők körében szovjetellenes kijelentések terjednek; a JKP-n belül nincs demokrácia, a KB tagjainak többségét nem választották, hanem kooptálták, a párt az állambiztonsági minisztérium ellenőrzése alatt áll; nem érezhető az osztályharc szelleme, falun erősödnek a kapitalista elemek, a párt feloldódik a Népfrontban; Vladimir Velebit külügyi segédminiszter angol kém, és ha a helyén marad, a szovjet kormány nem értekezhet tovább a jugoszláv kormánnyal a külügyi szolgálaton keresztül. > **1948. április 12–13.**

1. Petranović, Zečević, 908–909.; *Híd*, 1980. 7–8. 927.; *20. századi egyetemes történet. II.* Budapest, 1997, 393.

1948. március 28.

A Szerbiai Újságírók Egyesületének 3. közgyűlésén Rehák Lászlót megválasztották az igazgatóbizottság alelnökévé. 1953-ig minden évi közgyűlésen újraválasztották erre a posztra.¹

1. Srebrni jubilej, 936.

1948. április 1.

A *Magyar Szó* közölte a Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség titkárságának a tagegyesületekhez intézett felhívását, hogy az április 25-i közgyűlés előtt tartsák meg újjászervező köz-

gyűlésüket, „hogy a közgyűlésen, mely a jugoszláviai magyarság nagy seregszemléje és kulturális munkavállalása lesz, minden magyar egyesület már újjászerveve, az egy évre megválasztott új vezetőség kiküldötteivel vehessen részt”.

1948. április 4.

A Matica srpska képtárában megnyílt a 38 kor-szerű vajdasági képzőművész – köztük Almási Gábor, Nagy Sándor és Ruzsicska Pál – 130 alkotását bemutató tárlat.¹

1. MSz, 1948. április 5. 1.

1948. április 8.

A Magyar Kommunista Párt Politikai Bizottsága megvitatta Sztálinnak az 1948. március 27-én Titóhoz intézett, és utólag állásfoglalás céljából az MKP vezetőségéhez is megküldött levelét.¹ Határozatában a szovjet–jugoszláv viszony megromlásáért a jugoszláv vezetők tette felelőssé, akik lebecsülik a Szovjetunió vezető szerepét a munkásosztály szabadságharcában, és akiket a sikereik megszárdítottak. A PB önkritikára szólította fel a jugoszláv vezetők, ugyanakkor kijelentette, hogy a levélnek az MKP számára is nagy jelentősége van, és kötelezte tagjait, hogy Magyarországon is csírájában fojtsanak el a Szovjetunió vezető szerepének csökkentésére vagy tagadására irányuló bármilyen kísérletet.

1. Dedijer III., 388.; Petranović, Zečević, 910–911., 936.

1948. április 12–13.

A JKP KB plénuma megvitatta az SZKP(b) > **1948. március 27-én** a JKP-hoz intézett levelét, és elfogadta a Tito által beterjesztett, Sztálinnak és Molotovnak címzett választ.¹ Ebben elutasította a vádak és a két KB közötti tisztázó megbeszéléseket javasolt Belgrádban. Ezzel nem értett egyet Andrija Hebrang és Sreten Žujović, akik „álláspontjának kivizsgálására” a plénum bizottságot alakított. A KB az ülés után a konfliktusról még csak a legfelsőbb köztársas-

sági és tartományi pártvezetőket tájékoztatta, ugyanakkor határozatot hozott, hogy mielőbb össze kell hívni a JKP V. kongresszusát. > 1948. május 20.; > 1948. július 21.

1. Petranović, Zečević, 912–916.

1948. április 14.

A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság Képviselőházának Elnöksége rendeletével beszüntette a megszállók és kollaboránsaik bűncselekményeit kivizsgáló, 1944 márciusában alakított állami bizottság munkáját.¹

1. Mezei 2010, 127.

1948. április 15.

A *Magyar Szó* közölte, hogy Újvidéken kezdeményező bizottság alakult a Kultúregyesületek Vajdasági Szövetségének megalakítására, amely „a napokban ülést tartott és meghallgatta Milišavac Živannak, a Matica srpska titkárnak a Szövetség munkájával és célkitűzéseivel kapcsolatos beszámolóját. [...] A bizottság határozatai értelmében minden egyes járási Népfrent-szervezet, helyi kultúregyesület és kultúrintézmény megkapja a Szövetség alapszabályait. A határozat kimondja még, hogy rövid időn belül minden járásban meg kell alakulniuk a kezdeményező bizottságoknak, amelyeknek feladata lesz a Szövetség megalakításának előkészítése a vidéken”.

Steinitz Tibor levele¹ Herceg Jánoshoz: „Beküldött novelláját köszönettel vettük, és amint láthatta, a *7 Nap* le is közölte. Megkésve reflektálok levelére, ennek oka, a szerkesztőségeken belül történt átszervezések. A novellát illetően tudatom, hogy az itteni cipészüzemben felolvastattam, és az elhangzott kritikákat a következőkben tudatom önnel: A novella tetszett, figyelemmel hallgatták meg, és komoly szakkritikának vették alá. Megállapították, hogy közülük egyik sem ismeri a cipészstrófákat, és az valószínűleg a múlt században élt és halt meg. A rohammun-

kás-avatást nem találták eléggé ünnepélyesnek, és kifogásolták, hogy azt valami titokzatosság veszi körül ajánlva, hogy táblázatokon kellene »ott is« feltüntetni az elért eredményeket. Az egyik felszólaló az ünneplést nem a kocsmában sör mellett kívánja megoldani, hanem valami »tisztességesebb helyen«, ha már nem a gyárban tartják. Íme, ezek nagyjából az észrevételek. Azt hiszem, nem érdektelen az ön számára. Mink ilyen kísérletet már egynéhányszor lefolytatunk, és határozottan érdekes eredményekre jutottunk. A módszert Aragontól lestük el, aki irodalmi műveit a munkások között szokta felolvasni. Kérem, s nagyon szívesen vennénk, ha ezentúl is beküldene írásokat, úgy elbeszélést, mint riportot vagy kroit. Remélem, nem emel a *7 Nap* ellen kifogást a sajtóhibák miatt, mert amennyire emlékszem, nem volt benne, úgyszintén nem kontárkodtunk bele a szövegbe sem purifikáló, sem más célzattal.”

1. Kézirat.

1948. április 17.

Magyarország és Jugoszlávia újabb jótéteti szállításokra vonatkozó jegyzőkönyvet írt alá Budapesten.¹ > 1946. május 11.

1. MSz, 1948. április 18. 2.; A. Sajti 2004, 350.

1948. április 18.

Több vajdasági magyar kultúregyesület közgyűlésen fogadta el a Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség új alapszabályát, és új vezetőséget választott. A nagybecskereki MKK közgyűlésén dr. Várady József addigi elnök kijelentette: „Ma, amikor a magyarság a Kultúrszövetségbe tömörül, annak nincs önvédelmi jellege – ahogy a múltban volt –, hanem az a célja, hogy a magyar kultúréletet egységesítse és a népi kultúra szellemében továbbfejlessze.” Miután a MKK kimondta csatlakozását a Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetséghez, elnöknek Szőnyi Mihályt, alelnöknek dr. Várady Józsefet, titkárnak Sztári Antalt választották meg.

Pancsován a MKK határozatot hozott megszűnéséről, és jogutódjául az ülés folytatásában megalakítandó Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség Pancsovai Fiókját határozta meg. Részlet a jegyzőkönyvből: „dr. Károsi Sándor elnök [...] megnyitja a közgyűlést, és a következő napirendet terjeszti elő: 1. Elnöki megnyitó 2. Titkári jelentés 3. Pénztári jelentés 4. A Felügyelőbizottság jelentése, és a felmentvény kérése 5. Határozathozatal a Kultúrkör megszűnéséről. [...] Ezután kijelenti, hogy mostani közgyűlésünket zárógyűlésnek kell nyilvánítanunk, és azt javasolja, hozzon a közgyűlés határozatot jelenlegi egyesületünk megszűnéséről. [...] Egyesületünk jogi utódjává a most alakuló Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség Fiókjá Pančevo című magyar egyesületet teszi meg. [...] Dr. Károsi Sándor tíz magyar néptárs szavazójogát igazoló írás bemutatása mellett azt az óhajtását közli, hogy új Kultúregyesületet alapítsunk Pančevón. Ezek a néptársak dr. Károsi Sándor, Cseh Károly, Brasnyó János, Mucsi Ferenc, Juhász János, Högyi Ernő, Ispánovics József, Koródi Erzsébet, Ambrus Géza és Önböli András. Minthogy az egyesület megalakításához húsz jelentkező kell, felkéri a jelenlevő néptársakat, hogy csatlakozzanak ehhez a tíz néptárshoz. [...] Az alapszabályok értelmében a jelenlevő néptársak úgy határoznak, hogy ezekkel a jelentkezésekkel a jelzett Magyar Kultúrszövetséget Pančevón megalakultnak tekintik. [...] A gyűlés az egész névsort meghallgatva a javaslatot minden változtatás nélkül elfogadja.”¹

1. Földessy összeáll. 1972, 15–16.

1948. április 23.

Magyarországi szakszervezeti küldöttség látogatott Újvidékre, amelynek vezetője, Lovas Márton kijelentette: „Magyarország és Jugoszlávia, bár területével szomszédállam, nem éltek jószomszédi viszonyban. Az egész gazdasági és politikai államberendezésnek kellett megváltoz-

ni, hogy ez a viszony megjavuljon. Így vált aztán lehetővé, hogy eljőjjünk és elhozzuk a magyar szakszervezetek üdvözlését.”

1948. április 24.

A Jugoszláv Képviselőház ülésén a költségvetési törvény vitájában Milovan Đilas kijelentette: „Tervszerűleg kell nemzeti kultúrkádereket nevelni, hogy minden népünknek a kulturális és tudományos élet minden terén legyenek saját káderei a nagyságához, kultúr színvonalához és szükségleteihez mért számban. Ha nem nevelnénk nemzeti kádereket a kulturális és tudományos élet minden terén, akkor szó sem lehetne arról, hogy népeink kulturális tekintetben egyenjogúak. A kultúrát az emberek alkotják, ők pedig – az emberiségen kívül – népükhöz is tartoznak. Az emberiség haladó törekvéseit nem fejezheti ki másképp, mint nemzeti formákban. Ezért a nemzeti káderek nevelése nemzeti kultúrpolitikánk egyik igen fontos elve. [...] Nem vagyunk és nem lehetünk nacionalisták. A régi nacionalizmus és a mi hazaszeretetünk közötti különbség olyan, mint ég és föld. A nacionalizmus ma a reakciós erők ideológiájának alkotórésze, a hazaszeretet pedig, éppen ellenkezőleg, a haladó erők ideológiájának alkotórésze.”

1948. április 26.

A Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség a *Magyar Szó* útján értesítette a magyar könyvtárakat, hogy megkezdte a Magyarországról érkezett könyvek szétküldését.

1948. április 27.

A belgrádi magyar követ Molnár Erik külügyminiszternek küldött jelentésében részletesen ismertette Kővágó Lászlónak a *Híd* márciusi számában megjelentetett tanulmányát a jugoszláviai magyar oktatás ügyéről a statisztikai adatok közlése mellett idézve a tanulmánynak azt a megállapítását, amely szerint „Nagy gond az iskolalátogatás kérdése. A magyar iskolákban

ez általában 2%-kal gyengébb, mint a szláv iskolákban. Ennek vannak tárgyilagos okai: munkaerőhiány, ruházzkodási nehézségek, de sokszor a szülők helytelen magatartása az ok. Az is előfordul, főleg egyes gimnáziumokban, hogy a tanárok helytelenül nem szorgalmazzák az iskolalátogatást mondván: hadd hulljon a férgese”.¹

1. MOL XIX-J-1-j-16b-1633-1948.

1948. április 28.

Jugoszlávia Képviselőháza módosította¹ a gazdasági magánvállalatok államosításáról > 1946. december 5-én hozott törvényt állami tulajdonba helyezve a helyi érdekelttségű ipari létesítmények még magántulajdonban maradt 30%-át – mintegy 3 100 vállalatot – is, így többé gyakorlatilag nem volt az állami szektoron kívül ipari létesítmény Jugoszláviában.

1. Zakon o izmenama i dopunama Zakona o nacionalizaciji privatnih privrednih preduzeća. SL FNRJ, 1948/35.

1948. április 29.

A pancsovai magyar kultúregyesület színjátszói Nagybecskerekén vendégszerepeltek. Branislav Nušić *A gyanús alak* (Sumnjivo lice) című komédiáját adták elő dr. Károsi Sándor fordításában.¹

1. Földessy összeáll. 1972, 17.

1948. április

A belgrádi magyar követség két alkalmazottja, Homonnay László I. osztályú követségi titkár és Sztankay Zoltán követségi tanácsos szabadságáról nem tért vissza állomáshelyére. Mindketten családostól Nyugatra szöktek.¹

1. MOL XIX-J-4-a-Belgrád TÜK-95/biz. és 94/biz. – 1948. 2. doboz. Idézi A. Sajti 2009, 101.

1948. május 4.

Az SZKP(b) KB újabb levelet¹ intézett a JKP KB-hez – „Tito és Kardelj elvtárshoz, a JKP

Központi Bizottságához” címmel –, amelyben elutasította Tito 1948. április 13-i levelében kifejtetteket, megismételte > 1948. március 27-i vádjait, majd hozzátette: a francia és olasz kommunista pártnak a forradalom előtt nagyobb érdemei vannak, mint a jugoszláv pártnak, de nekik a szovjet hadsereg nem tudott olyan segítséget nyújtani, mint amikor a jugoszláv népfelszabadító mozgalom válsága idején szétverte a német megszállókat, és felszabadította Belgrádot. „Ha Tito és Kardelj elvtárs figyelembe venné ezeket a megdönthetetlen tényeket, kevesebbet lármázna és szerényebben viselkedne.” Közölte, hogy a szovjet–jugoszláv ellentétekről tájékoztatták a Tájékoztató Irodához tartozó kilenc párt központi bizottságát javasolva, hogy a kérdést vitassák meg a Tájékoztató Iroda legközelebbi ülésén.

1. Petranović, Zečević, 917–920.

1948. május 8.

A Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség felhívást tett közzé a Vajdasági Műkedvelő Színházak Szövetsége által szervezett műkedvelői versenyen való részvételre, amelynek döntőjét július 4-re hirdették meg.

1948. május 9.

A JKP KB úgy döntött, nem fogadja el, hogy a JKP és az SZKP(b) közötti vitában a Tájékoztató Iroda döntsön. Ugyanazon az ülésen kizárták a pártból Sreten Žujovićot és Andrija Hebrangot, akik a KB április 12–13-i ülésén ellentmondtak a Tito által beterjesztett határozati javaslatnak.

Pécsett a Magyar–Jugoszláv Társaság ünnepsége keretében megnyitották a *Jugoszlávia harca és újjáépítése* című kiállítást.

Zentán megalakult a Városi Kultúregyesületek Szövetsége.

1948. május 11.

A Szerb Képviselőház Prezídiumának ülésén a lemondott Dobrivoje Radislavljević helyébe Jovan Veselinovot nevezték ki a szerbiai kormány alelnökének.

1948. május 12.

A JKP KB megküldte a köztársasági és tartományi pártbizottságoknak a Sreten Žujović és Andrija Hebrang pártból való kizárásáról szóló határozatot (> 1948. április 12–13.), azzal az utasítással, hogy azt „fel kell dolgozni” minden járási, helyi, városi és vállalati párvetőségben, akárcsak a Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség vezetőségeiben, és erről rezolúciókat kell hozni. A párttitkárokat tette felelőssé azért, hogy a kizárási határozat szövege és az arról hozott rezolúciók ne kerüljenek párton kívüli személyek kezébe.¹

1. Petranović, Zečević, 921.

1948. május 14.

Szántó Zoltán belgrádi magyar követ jelentésében felhívta Molnár Erik külügyminiszter figyelmét arra, hogy miközben a hangsúlyozott „jugoszláv–csehszlovák barátkozás” eseményeit a csehszlovák politikusok felhasználták a „szláv összefogas jelentőségének hangsúlyozására”, ezzel egy időben „iktatták törvénybe Prágában a magyar–csehszlovák viszony rendezését nehezítő új alkotmányt és új választási törvényt”. Közölte: „Abból a célból, hogy a jugoszláv kormány tudomására hozzam, hogy e jelenségeknek a magyar kormány jelentőséget tulajdonít, folyó hó 12-én felkerestem Simić külügyminisztert, felsoroltam előtte fenti tényeket, rámutattam azok horderejére, valamint arra, hogy a jugoszláv magatartás nem áll összhangban a jugoszláv kormánynak a magyar–csehszlovák kérdésben eddig tanúsított magatartásával. Simić külügyminiszter válaszában kijelentette, hogy tudomása szerint a jugoszláv kormány nem változtatta meg a cseh-

szlovák–magyar kérdésben eddig tanúsított elvi álláspontját. [...] Kijelentette, hogy e kérdésben beszélni fog Kardelj miniszterelnök-helyettessel és Tito marsallal, és javasolni fogja, hogy a prágai jugoszláv nagykövet nem hivatalos formában hozza a csehszlovák kormány tudomására, hogy Jugoszlávia nem helyesli a magyar kisebbség kérdésének ilyen értelmű kezelését.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-5f-298-1948.

1948. május 16.

Vajdaság több járási székhelyén megtartották a kulturális-művészeti egyesületek járási szövetségeinek alakuló közgyűlését. Szabadkán az elnök Marko Horvatski, az első alelnök Kunszabó György, a második alelnök Lazar Vasiljev, a titkár Berislav Deželić, a pénztáros pedig Matkovič József lett. Nagybecskerekén az elnök Sima Cucić, az alelnök pedig Nagy Sándor lett, és a vezetőségbe bekerült Szőnyi István és Babinszki István is. A topolyai járási szövetség vezetőségének tagja lett többek között Dognár Antal, Szauer László, Szauer Jelena, Bacsa Mária, Dimitrijevič Mara, Sinkovič Péter, Kőszegi N., Csetvei Gyula, Orosz József, Dormán Erzsébet, Ernyes György.

1948. május 17.

A JKP KB nevében Tito és Kardelj válaszolt az SZKP(b) KB > 1948. május 4-i levelére. Elutasították, hogy a Tájékoztató Iroda keretében vitassák meg a szovjet–jugoszláv konfliktust, rámutatva, hogy annak pártjai már állást foglaltak, Csehszlovákiában és Magyarországon pedig már nemcsak a JKP-t sértegetik, hanem Jugoszláviát is.¹

1. Petranović, Zečević, 921–922.

1948. május 18.

A Belgrádban megtartott jugoszláv tanügyi konferencián Lőrök István szövetségi tanfelügyelő beszámolójában elmondta, Jugoszláviában magyar nyelven az 1939–40-es tanévben két,

az 1947–48-as tanévben pedig 45 általános továbbképző középiskola működött.¹

1. MSz, 1948. május 21. 3.

1948. május 20.

A JKP KB >1948. július 21-re összehívta a JKP V. kongresszusát. Erről levélben értesítette a JKP minden szervezetét, azt is meghatározva, hogy a járási, városi és körzeti pártszervezetek minden 200 tagra egy küldöttet választanak titkos szavazással.¹

1. Petranović, Zečević, 936.

1948. május 22.

Az SZKP(b) KB „A JKP Központi Bizottsághoz” címzett levelében közölte: Bukarestben megtartják a Tájékoztató Iroda második ülését, amelyen a jugoszláv kérdést tűzik napirendre, de egyetért „a csehszlovák és magyar elvtársak kérésével”, hogy megtartását halasszák június második felére.¹

A *Magyar Szó* hírül adta, hogy a napokban megalakult a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetségének újvidéki szervezete, elnöke Boško Petrović, alelnöke Budai Lajos lett. A zombori szervezet elnökének Miloje Stojadinovićot, alelnökének Herceg Jánost tették meg.

1. Petranović, Zečević, 922–923.

1948. május 23.

Vajdaság Képviselőháza II. rendes ülészakán meghozta Vajdaság Autonóm Tartomány Statútumát,¹ amelyet a Szerb Képviselőház > 1948. október 30-i 1096. sz. döntésével erősített meg. A Képviselőház emellett elfogadta a tartomány költségvetését, határozatot hozott néhány helységnév megváltoztatásáról és megválasztotta a Képviselőház Elnökségét, amelynek tagja lett Đurica Jojkić (elnök), Vadóc Lajos (alelnök) és Alojzije Mihaljević (titkár). Az ülésen részt vett dr. Siniša Stanković, a Szerbiai Képviselőház Prezídiumának elnöke is, aki „a statútum lénye-

géről szólva kiemelte, hogy az egyezően a Szerb Népköztársaság alkotmányával az egyenjogúság és testvériség elve alapján épült fel”.² Vajdaság Statútumának 2. szakasza az autonómia létjogosultságának alapjaként a nemzetiségi kérdést jelölte meg: „A Vajdaságban élő nemzetiségek testvéri együttműködésének megvalósítása meg a nemzeti kisebbségeknek a JSZNK és a SZNK Alkotmányában meghatározott jogai biztosítása céljából Vajdaság kifejezett szabad akaratával összhangban ezen Statútummal meghatározott külön autonóm jogokat élvez. Vajdaság Autonóm Tartomány autonóm jogait a Szerb NK Alkotmánya szavatolja, összhangban a JSZNK Alkotmányával”. A 3. szakasz szerint „a nemzeti kisebbségek kulturális fejlődésük és szabad nyelvhasználatuk jogát és védelmét élvezik”. A 43. szakasz előírja, hogy „a bíróságok előtti eljárás szerbhorvát nyelven és a bíróság illetékességi területén élő nemzeti kisebbségek nyelvén kell folytatni. Azok a polgárok, akik nem ismerik az eljárás nyelvét, a saját nyelvüket használhatják. Ezeknek a polgároknak biztosítani kell a jogot, hogy fordító (tolmács) útján megismerkedjenek a bizonyító anyaggal és figyelemmel kísérjék a bíróság munkáját.”³

1. NF, 246. – 2. MSz, 1948. május 24. 1; MSz, 1948. május 25. 3. – 3. AÁ, 144., 330.; Rehák László: *Politikai rendszerünk időszerű kérdései*. Újvidék, 1982, Forum, 106.; AV, 127., 360.; HRP3, 597.

1948. május 25.

Debrecenben megkezdődött a Magyar–Jugoszláv Társaság által Tito születésnapja alkalmából rendezett ünnepi hét.¹

1. MSz, 1948. május 22. 2.

1948. május 30.

Újvidéken megalakult a többnemzetiségű Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége (Savez kulturno-prosvetnih društava i ustanova Vojvodine).¹ Elnöke Mladen Leskovac, alelnöke Sóti Pál és Balint Vujkov lett. Keretében magyar,

szlovák, román és ruszin szakosztály működött. Az alakuló közgyűlést a Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség nevében dr. Hock Rudolf üdvözölte kifejtve, hogy az új szervezet keretében megszületik majd a megoldás azokra a problémákra, amelyekkel a Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség nem tudott megbirkózni. > **1948. április 15.**

A *Magyar Szó* közölte, hogy a napokban Zentán megalakult a kultúregyesületek járási szövetsége, amelynek elnöke Vladislav Beljanski, alelnöke Raffai Ferenc, titkára pedig Bödő Bálint lett.

1. NF, 188.

1948. május

A JKP KB kezdte megismertetni a tagságot az SZKP(b) KB és a JKP KB közti levelezés tartalmával.

Miután Szántó Zoltán belgrádi magyar követet a magyar külügyminisztérium gazdasági ügyeivel foglalkozó munkatársai a pénzügyi fegyelem megszegésével vádolták, Molnár Erik külügyminiszter jelentéstételre hazarendelte, és személyesen kért tőle magyarázatot.¹

Apatinban megalakult a zeneiskola.² > **1946. szeptember 1.**

1. MOL XIX – J-1-n-1948-Molnár Erik 39. doboz. Idézi A. Sajti 2009, 101. – 2. Eberst 1974b, 159.

1948. június 1.

A tartományi pártbizottság tagjainak feladatául szabta, hogy járásukban tekintsék át a kommunisták viszonyulását a nemzeti kérdéshez, és a párt minden tagját kötelezte a sovinizmus elleni harcról szervezett tanácskozásokon való részvételre.¹

1. Arhiv Vojvodine fond 334. Zapisnik sa sednice PK od 1. juna 1948. [A Tartományi Pártbizottság

1948. június 1-i ülésének jegyzőkönyve.] Idézi Bjelica 2010, 116.

1948. június 2.

A JSZNK kormánya újabb rendeletet hozott a gabonafelvásárlásról.¹ > **1952. június 7.**

1. HRP3, 638.

1948. június 9.

A budapesti jugoszláv követ a magyar belügyminiszternél sérelmezte, hogy a németek kitelepítésével megbízott Népgondozó Osztály délszláv nemzetiségűeket is eljárás alá von. Bár a miniszter „megnyugtató választ adott és ígéretet tett a panaszok kivizsgálására”, a követség 1948. június 14-én ugyanebben a tárgyban szóbeli jegyzéket intézett a magyar külügyminisztériumhoz.¹

1. MOL XIX-J-1-j-16d-434-pol-1948.

1948. június 10.

A Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség Elnöksége határozatot hozott, hogy > **1948. június 20-ra** Szabadkán összehívja a Kultúrszövetség kétszer elhalasztott közgyűlését.¹

1. MSz, 1948. június 12. 1.; MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. június 14.

A budapesti jugoszláv követség szóbeli jegyzéket intézett a magyar külügyminisztériumhoz sérelmezve, hogy a németek kitelepítésével megbízott Népgondozó Osztály délszláv nemzetiségűeket is eljárás alá von.¹ > **1948. június 9.**

1. MOL XIX-J-1-j-16d-434-pol-1948.

1948. június 18.

A *20 Oktobar* című belgrádi lap közölte Barta Lajos *Kulák* című novelláját.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. június 20.

A JKP KB nyilatkozatot tett közzé, hogy nem küldheti el képviselőit a Tájékoztató Iroda bu-

karesti értekezletére, mert az SZKP(b) és a JKP közötti nézetkülönbségek a JKP-t ért egyoldalú támadások után még inkább elmélyülének.¹

A Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség III. közgyűlésén határozatot hozott megszűnéséről, és arról, hogy a magyar kultúregyesületek munkája összehangolásának feladatkörét a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége veszi át.² Ugyanaznap azonos módon döntött Versecen a Román Kultúrszövetség és Keresztúron a ruszinokat tömörítő Ruszka Matka közgyűlése is.

A *Magyar Szó* és a *Slobodna Vojvodina* másnapi rövid beszámolójában azt hangsúlyozta, hogy a Kultúrszövetség a jövőben a kultúregyesületek vajdasági szövetségének keretében fog működni, az egyes magyar kultúregyesületek pedig a kultúregyesületek vajdasági szövetsége helyi csoportjainak keretében és annak irányítása mellett végzik munkájukat.³

1. Petranović, Zečević, 924–925. – 2. MSz, 1948. június 21. 3.; Tóth Pál Péter: Nyelv és lélek – vajdasági helyzetkép. Beszélgetés Szeli István akadémikussal. *Magyar Tudomány*, 1991. 4. 466. – 3. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. június 20–22.

Bulgária, Románia, Magyarország, Lengyelország, a Szovjetunió, Franciaország, Csehszlovákia és Olaszország kommunista pártjai egy Bukarest környéki kastélyban megtartották a Tájékoztató Iroda értekezletét, amelyen kizárták a JKP-t a szervezetből, és elfogadták az > **1948. június 28-án** közzétett rezolúciót a JKP-ban uralkodó állapotokról. Ebben megismételték a szovjet–jugoszláv levélváltásban már elhangzott vádakot: a JKP letért a marxizmus–leninizmus útjáról; szovjetellenes politikát folytat; feladta az osztályharcot, különösen falun; feloldódik a Népfrontban; féllégálisan működik katonai módszerekkel és nincs belső demokrácia. Mindezt a JKP-n belül „az utóbbi öt-hat hónapban nyíltan túlsúlyban került nacionalista elemeket” tették felelőssé, majd kifejezték meggyőződésüket, hogy

az „egészséges elemek” rákényszerítik a jelenlegi vezetőket hibáik beismerésére és kijavítására, vagy ha azok erre alkalmatlanok, „leváltják őket, és új internacionalista vezetőséget helyeznek a JKP élére”.¹

1. HRP3, 614.; *Međunarodni odnosi i vanjska politika*, Zagreb, 1979, 540–545.; Petranović, Zečević, 921.

1948. június 21.

Szántó Zoltán belgrádi magyar követ Molnár Erik külügyminiszternek küldött jelentésében kifejtette: „A katolikus egyház gyakorlatban ma is elutasító magatartást tanúsít a jugoszláv állammal szemben; ezt a magatartást leginkább passzív rezisztenciának lehetne nevezni. Ma már a katolikus egyház tartózkodik attól, hogy nyíltan szembeforduljon a jugoszláv állammal, de azért óvatos módon ma is igyekszik a népet – elsősorban az ifúságot – távol tartani a Népfront-akcióktól, egyes esetekben pedig hajlik illegális propagandatevékenység kifejtésére is. Az erőviszonyok Jugoszláviában annyira nem kedveznek a katolikus egyháznak, hogy az – mint a megvert reakció oly gyakran – kénytelen törvénytelen eszközökhöz fordulni, ha a harcot folytatni akarja. Ez az oka annak, hogy az utóbbi hónapokban elég sűrűn találkoztunk katolikus papokkal és szervezetekkel a bíróságok előtt, ahová kémtevékenység vagy feketekereskedelem, embercsempészs stb. miatt kerültek.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-5c-405-1948.

1948. június 25.

Dr. Fischer Gyula belügyminiszteri osztályfőnök a budapesti jugoszláv követségnek a külügyminisztériumhoz > **1948. június 14-én** intézett szóbeli jegyzéke kapcsán a külügyminiszterhez intézett jelentésében közölte, „Egyetlen esetben sem történt meg, hogy a hatóságok a sváb kitelepítést más népi kisebbséghez tartozó személyek kitelepítésére vagy vagyonuktól való megfosztására használták volna fel”, és a rendelet hatálya

alá eső személyekkel közös háztartásban élő hozzátartozókat azért veszik fel az összeírólapra, hogy „a kivételezési bizottság [12.200/1947. Korm. sz. rendelet 5. §], amelynek hatáskörébe a rendelet alapján való elbírálás tartozik, tudomást szerezhessen olyan családtagok létezéséről, akik a rendelet hatálya alá tartozó családtagokat kivételezik az áttelepülési kötelezettség, illetve a vagyoni jogi következmények alól”. Azt is megjegyezte, hogy „Minden egyes esetben kedvező intézkedés történt, ha a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége képviselte az ügyet, és az eljárás alá vont személyeket délszláv népi kisebbséghez tartozónak nyilvánította. Az ilyen ügyek a jövőben is kedvező elintézészt fognak nyerni”.¹

1. MOL XIX-J-1-j-16d-434-pol-1948.

1948. június 27.

Szabadkán befejeződött a vajdasági magyar műkedvelő együttesek versenye. A zsűri – Laták István, Gottesmann Tibor, Nagy Gábor – a nagykikindai Magyar Közművelődési Közösség színjátszó csoportját kiáltotta ki győztesnek, amely Heyermans *A remény* című drámáját adta elő, s ezzel képviselte a magyar amatőr színjátszást a július 4-i tartományi versenyen.

1948. június 28.

A Tájékoztató Iroda Bukarestben kizárta a JKP-t a Kominformból, és közzétette a JKP-ban uralkodó állapotokról szóló határozatát. Ennek nyomán megromlott a Magyarország és Jugoszlávia közötti viszony és a magyarországi délszláv nemzeti kisebbség helyzete.¹

1. HRP3, 614.; Međunarodni odnosi i vanjska politika socijalističke Jugoslavije. In Inoslav Bešker szerk.: *Studije i dokumenti*. Zagreb, 1979, Centar društvenih djelatnosti SSOH, 540–545.

1948. június 29.

A JKP KB ülésén elfogadták a Tájékoztató Iroda előző nap közzétett rezolúciójára válaszoló nyilatkozatot, amelynek alapszövegét Milovan Đilas fogalmazta meg. Ismét visszautasította és a JKP tekintélyének rombolását célzóknak minősítette a szovjet és jugoszláv vezetés levelezése során már többször megfogalmazott vádak (> 1948. március 27.; > 1948. május 4.), majd felszólította „a tagságot a párt egységének megszilárdítására, a Népfrontba tömörült munkástömegeket pedig a szocialista haza építésének még kitartóbb folytatására, mert csak a gyakorlattal bizonyíthatjuk a vádak igazolatlanságát”. A KB döntése alapján másnap a *Borba* című napilap 500 000 példányban közölte mind a Tájékoztató Iroda határozatának, mind a JKP KB válaszynilatkozatának teljes szövegét. A JKP KB nyilatkozatát a Szovjetunió és a kelet-európai országok egyetlen lapja se közölte.¹

Anton Rob, a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetségének főtítkára, a Magyar Dolgozók Pártjának országgyűlési képviselője levelet intézett az MDP Központi Bizottságához,² amelyben helytelenítette a Tájékoztató Iroda Jugoszlávia elleni állásfoglalását. Másnap Farkas Mihály magához hívatta és követelte tőle, hogy nyilatkozzon a JKP központi vezetősége ellen. Rob ezt megtagadta, és július 2-án átmenekült Jugoszláviába. Az MDP Központi Ellenőrző Bizottsága július 5–6-i ülésén kizárta a pártból.³

A *Borba* jelentette, hogy Szentendrén felavatták Jakov Ignjatović emléktábláját.⁴ A *Književne novine* július 6-i számában Velibor Gligorić számolt be az eseményről.⁵

A *Književne novine* közölte, hogy megjelent az újvidéki *Letopis Matice srpske* május–júniusi száma, amely a Vajdaságban dolgozó különböző

nemzetiségű írók műveinek seregszemléjét adja. A magyar írók közül Majtényi Mihály, Lőrinc Péter, Herceg János, Gál László, Laták István, Sulhóf József és Szabó György műveit hozza. A *Književne novine* megállapítja, hogy a *Letopis* új száma a Jugoszláviában uralkodó testvériség és egység szép kifejezése. A lap arra is rámutat: nem véletlen, hogy a magyar Lőrinc Péter (Löbl Árpád) szerb témájú novellát, a szerb Bogdan Čiplic pedig magyar témájú novellát közöl a *Letopisban*.⁶

1. Petranović, Zečević, 930–935.; *Međunarodni odnosi i vanjska politika*. Zagreb, 1979, 545–550.; KMSZ, 66.; HRP3, 616. – 2. Dedijer III., 421. – 3. MSz, 1948. augusztus 29. 1. – 4. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 5. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 6. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. június 30.

A jugoszláviai lapok közölték a Tájékoztató Iroda határozatát és a JKP KB válaszát.¹ A JKP KB nyilatkozatát a Szovjetunió és a kelet-európai országok egyetlen lapja se közölte. > **1948. június 29.**

A Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége – megyei titkárok és más vezető pártfunkcionáriusok bevonásával – kibővített ülést tartott, amelyen Rákosi Mátyás beszámolója alapján tárgyalta meg a Tájékoztató Iroda állásfoglalását a JKP helyzetéről. Az egyhangúlag megszavazott határozat helyeselte a Tájékoztató Iroda bírálatát „megdöbbenéssel” véve tudomásul, „hogy a Jugoszláv Kommunista Párt Központi Bizottsága a Tájékoztató Iroda határozata utáni állásfoglalásában folytatja és tetézi eddigi hibáit”²

1. KMSZ, 66.; HRP3, 616. – 2. Balogh 1988, 300.

1948. július 1.

A *Híd* szerkesztősége meghirdette a folyóirat 3. irodalmi pályázatát, amely az addigiak – elbeszélés, vers, színmű – mellett a riport műfajával bővült. Az eredeti határidőket a *Híd* szerkesztősége november 22-i döntésével december 31-ig meghosszabbította.

1948. július 2.

Rákosi Mátyás, a magyar kormány miniszterelnök-helyettese kijelentette: „A kispolgári nacionalizmus 1941-ben katasztrófába sodorta Jugoszláviát, és újból katasztrófába sodorja, ha Jugoszlávia Kommunista Pártjának vezetői továbbra is az eddigi úton haladnak.”¹

1. MSz, 1948. augusztus 29. 1.

1948. július 3.

A JSZNK kormánya meghozta az ötéves terv népkölcsonéről szóló rendeletét, amely 3,5 milliárd dinár begyűjtését tervezte. Ebből a vajdasági járásokra 1 020 000 000 dinár begyűjtési kötelezettségét róta ki. Bár a Népfront nagy agitációt fejtett ki (62 000 plakátot is kiragasztottak), a kirótt összeg túlzottan bizonyult: mindössze 385 360 000 dinárt tudtak begyűjteni. > **1950. június 12.**

1948. július 7.

Szántó Zoltán belgrádi magyar követ így foglalta össze a Tájékoztató Iroda határozata utáni jugoszláviai helyzetet: „A jugoszláv kommunista párt a T. I.-hoz tartozó és nem tartozó kommunista pártok egységes állásfoglalásával szemben makacsul és elkeseredetten, a falhoz szorítva védekezik. E védekező pozícióban a jugoszláv nacionalizmus és sovinizmus szításával igyekszik a maga számára tömegbázist biztosítani az országban. A jugoszláv párt a T. I. határozatának csak igen szűk nyilvánosságot engedélyezett. A határozatot csupán a *Borba*, a horvátországi *Naprijed* zágrábi kiadása, no meg a *Magyar Szó*

közölte. [...] Értesülesem szerint a párttagság főleg azt hibáztatja, hogy a Kp. B. visszautasította a T. I. értekezletén való részvételt. Azt mondják: »ha Kp. B. ellen emelt vádak alaptalanok, akkor meg kellett volna jelenni az értekezleten, és ott kellett volna megcáfolni a vádakot, és ezzel elejét venni a nyílt konfliktusnak.« Ezeket a felszólalókat a pártkonferenciákon lehurrogták és »önkritikára« kényszerítették. [...] Az állam és pártapparátus részéről a nyomás igen erős. Nehezen ellenőrizhető hírek szerint számos letartóztatás történt. Beszélnek öngyilkosságokról is. Többek között állítólag öngyilkosságot követett el a Szerb Köztársaság kereskedelmi miniszterének helyettese (államtitkár) Gerendić. [...] A Vajdaságban, de bizonyára másutt is azt terjesztik, hogy a Szovjetunió el akarja vetetni a földet a parasztságtól. Ezzel ellentétben azonban a dolgozó parasztság szemében nagyon lerontotta Tito tekintélyét az Inform bureau-val és a Szovjetunióval bekövetkezett konfliktus. Ez kifejezésre jut abban, hogy a parasztság nem akar részt venni a folyamatban lévő kölcsönjegyzésben. A kölcsönjegyzés az első napok sikere után csak döcögve halad, helyesebben úgy mondhatnám, hogy helyben topog.¹

1. MOL XIX-J-1-j-5c-441-1948.

1948. július 8.

A jugoszláv lapok részletesen ismertették a Tanjug budapesti jelentését Anton Robnak a Magyar Dolgozók Pártjából (MDP) való kizárásáról. A jelentés szerint kizárása előtt Rob Antont Farkas Mihály MDP főtitkár helyettes rá akarta venni, adjon írásbeli nyilatkozatot arról, hogy helyesli a Tájékoztató Iroda határozatát, és írjon hasonló jellegű cikkeket a *Szabad Népbe*, a *Déli Csillagba* és a *Naše Novine*-be. A lapok közölték a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége végrehajtó bizottságának tiltakozását is Rob Anton kizárása ellen és az ellen, hogy a szövetséget a JKP KB elítélésére kényszerítsék, mert ezzel törvénytelenül meg-

sértik a szövetség jogait. Jelentése végén a Tanjug tudósítója megállapítja, hogy Robon kívül a délszlávok szövetsége végrehajtó bizottságának összes többi tagját is kizárták a MDP-ből.¹

A *Glas* című belgrádi lap beszámolt a jugoszláv hadirokkantak szövetségének negyedik plenáris üléséről, amelyen július 7-én Miloje Milojević vezérőrnagy éles hangon visszautasította a Tájékoztató Iroda határozatát a jugoszláv KP helyzetéről. A cikk szerint ezt követően a magyar hadirokkantak küldöttsége nevében Sziklai orosz nyelven üdvözölte a plenáris ülést, „mindenkelőtt kifejezte csodálatát a nagy és halhatatlan mű – az új Jugoszlávia – iránt, amely a jugoszláv népek partizánharcának eredménye”.²

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. július 9.

A Tanjug Budapestről jelentette, hogy a Magyarországi Délszlávok Szövetségének végrehajtó bizottsága tiltakozó levelet intézett Rajk László belügyminiszterhez Karagics és Tomics letartóztatása miatt. 46 magyarországi délszláv tanító pedig Dinnyés miniszterelnöknél tiltakozott levélben Rob Anton képviselői mandátumának visszavonása miatt.¹

A *Politika* jelentette, hogy Újvidéken június 9-től július 4-ig nagy színházi ünnepségeket rendeztek nyolc vajdasági színház közreműködésével. Az ünnepségek folyamán, amelyeken a szabadkai magyar Népszínház is részt vett, 14 prózai darabot és két operát mutattak be.²

A szerbiai lapok közölték azoknak a tudósoknak, művészeknek, munkásoknak, íróknak névsorát, akik pénzjutalmat kaptak jó munkájukért a szerb kormánytól. A *Magyar Szó* rámutatott, hogy a Szerb Népköztársaság előző napi kitüntetettjei között öt magyar van: Mahalik Antal hétszeres rohammunkás, Tóth Bálint újtó, Fabu

András rohammunkás, Tolvai István hétszeres rohammunkás és Gál László költő. A díjak összege 15 000 és 50 000 dinár között volt, Gál 50 000 dinárt kapott.³

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 3. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. július 10.

A *Szabad Nép* beszámolt arról, hogy a Magyar Dolgozók Pártjának vezetősége elutasította a JKP 1948. július 21-én kezdődő kongresszusán való részvételt a Tájékoztató Iroda állásfoglalására és arra hivatkozva, hogy a jugoszláv vezetők se fogadták el a meghívást az MDP kongresszusára.¹

Miután a *Magyar Szó* szerkesztőségében Keck Zsigmond fő- és felelős szerkesztő Steinfeld Sándorral együtt a Tájékoztató Iroda határozata mellett foglalt állást, a lap élére Rehák Lászlót nevezték ki, akit már az év elején Keck Zsigmond mellé rendelték politikai ellenőrzés céljából.²

1. Balogh 1988, 300. – 2. KMSZ, 58., 67.; *Híd*, 1984. 12.

1948. július 11.

A *Szabad Nép* közölte Révai József *Ködösítők és demagógok* című cikkét, amely a *Borbával* polemizált a Tájékoztató Iroda határozata kapcsán.¹

A jugoszláv lapok közölték a magyarországi délszlávok vezetőségének nyilatkozatát, amely szerint egy magyarországi rendőr őrnagy letiltotta a *Naše Novine* utolsó számának megjelenését.²

1. Balogh 1988, 300. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. július 13.

Pécsett a rendőrség felszólította Neumović és Đorđević tanárokat, akik a magyar–jugoszláv

kultúregyezmény alapján előadók voltak a pécsi jugoszláv továbbképzőben, hogy 48 órán belül hagyják el Magyarországot.¹

A *Borba* Dudás Lajos szerbiai parlamenti képviselő Magyarországra menekülésével kapcsolatban *Egy likvidátor opportunista és sovinizta arcképe* címen közölt cikket.²

1. MSz, 1948. augusztus 29. 1. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. július 14.

A Tanjug tudósítója jelentette Budapestről, hogy a magyar rendőrség letartóztatta a Magyarországi Délszlávok Szövetségének főtítkárát, Milan Ognjenovicsot, a végrehajtó bizottság egyik tagját, Edvard Karagicot, Ljubomir Lastić és Milutin Đorđević ifjúsági vezetőket, továbbá a központi igazgatás két tagját: Milutin Brcant és Mata Babićot. Azt is közölte, hogy a Magyarországi Délszlávok Szövetségének mohácsi csoportja levélben tiltakozott Dinnyés miniszterelnöknél Rob Anton képviselői mandátumának visszavonása, valamint a szövetség egyes vezetőinek alaptalan letartóztatása miatt.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. július 16.

Jugoszlávia elutasította Magyarországnak a jóvátétel csökkentésére vonatkozó kérését.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1948. július 18.

A *Magyar Szó* kéthasábos cikkben rágalmazónak, opportunistának, likvidátornak, üzérnek és elvakult sovinizstának nevezte Dudás Lajost, a Magyarországra szökött egykori szerbiai parlamenti képviselőt.¹

A *Szabad Nép* közölte, hogy a belügyminiszter ideiglenesen felfüggesztette a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetségének önkormányzatát, azzal a megindokolással, hogy

a vezetőség „egyes tagjai” demokráciaellenes magatartást tanúsítanak.²

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 2. Balogh 1988, 300.

1948. július 20.

A jugoszláviai lapok jelentették, hogy a magyar belügyminisztérium felfüggesztette a Magyarországi Délszlávok Szövetségének autonómiáját.¹

A pancsovai Népbizottság művelődési osztálya megbeszélésre hívta össze a Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség Pancsovai Fiókjának 32 tagját. (> 1948. augusztus 1.)

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. július 21.

A lapok közölték a Tanjug jelentését Budapestről, hogy betiltották a *Náše Novinét*, és helyette Haraszti Sándor szerkesztésében a *Déli Csillagot* adják ki. Ugyanakkor megkezdődtek az előkészületek a Magyarországi Délszlávok Szövetségének kongresszusára. A jelentés szerint a delegátusok nagyobb része nem is tagja a szövetségnek.¹

A *Borba* hírül adta, hogy Péterréve magyar nemzetiségű kommunistái levélben közölték a JKP Központi Bizottságával, hogy elítélik a magyar KP Központi Bizottságának levelét, és „megtagadják a jogot a magyar KP-től, hogy bemocskolja a hősi jugoszláv pártot”.²

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. július 21.

Belgrádban megkezdődött a JKP V. kongresszusa, amely egyhangú támogatásban részesítette Titónak a Tájékoztató Iroda határozatával kapcsolatos politikáját. A kongresszust a Gárda Otthonában tartották és a rádió is közvetítette. Más kommunista pártok küldöttei nem voltak jelen, habár kaptak meghívást. A 2 344

küldött közül 2 238 volt a háború résztvevője. A kongresszus kifejezte Sztálin iránti hűségét, ugyanakkor egyetlen felszólalás sem hangzott el a Tájékoztató Iroda határozata mellett. Újraválasztotta a KB minden addigi tagját (63) a pártból kizárt Andrija Hebrang és Sreten Žujović kivételével. Titóra a jelenlevő 2 323 közül 2 318 küldött szavazott. A kongresszust követő napon az új Központi Bizottság első ülésén főtítkárnak Titót választották, a Politikai Bizottság többi tagja Edvard Kardelj, Milovan Đilas, Aleksandar Ranković, Ivan Gošnjak, Moša Pijade, Boris Kidrič, Blagoje Nešković és Franc Leskošek lett.¹

1. Petranović, Zečević, 933–944. Bővebben: *A Jugoszláv Kommunista Párt V. kongresszusa, beszámolók és jelentések*. Novi Sad, 1950, Testvériség–egység. Tito beszámolóját lásd Josip Broz Tito: *Beszédek és cikkek*. III. kötet. Novi Sad, 1962, Forum, 269–435.

1948. július 26.

A lapok részletesen beszámoltak a JKP kongresszusáról, amelyen Tito, Ranković és Đilas referátumának vitája során Sóti Pál a vajdasági magyarok helyzetéről beszélt. A tudósítások kiemelték azt a megállapítást, hogy a magyarok politikailag, gazdaságilag és kulturális téren szabadon fejlődhetnek, és ebből is látszik a JKP helyes politikai vonala.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. július 29.

A *Magyar Szó* közölte, hogy a *Híd* összesen 55 000 dinár értékben irodalmi pályázatot hirdet.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. július 30.

Belgrádban megkezdődött a dunai hajózás kérdéseivel foglalkozó Nemzetközi Duna Értekezlet > 1948. augusztus 18.

1948. július 31.

Az összes jugoszláviai lap jelentette, hogy Tildy Zoltán lemondott a köztársasági elnökségről.

Közölték Tildy levelét is, amelyben elhatározását azzal indokolta, hogy egy hozzá közelálló személy súlyosan megsértette Magyarország érdekeit. A lapok nem írták meg, ki ez a személy, de közvetlenül e hír után közölték, hogy Csornoky Viktort (Tildy Zoltán vejét) letartóztatták.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. július

A *Híd* 6–7. száma közölte Veres Iván *A magyarországi délszláv kisebbség* című írását, amelyben ez áll: „A magyarországi reakció az árulók bukása és a népi demokratikus erők győzelme után talajt veszített. A reakció hatalmának megingása kedvező hatással volt a kisebbségek helyzetére is. A délszlávok ennek tudatában voltak, és teljes erejükkel támogatták a népi demokratikus erőket. Ma már a délszláv kisebbség vezetőjének nem az a feladata, hogy a kormány ellen harcoljon, hanem arra ügyel, hogy a kormány demokratikus intézkedéseit a helyszínen végrehajtsák. [...] A magyar munkásosztály és haladó magyarság pártja, a Magyar Kommunista Párt élén Rákosi Mátyással eddig is keresztülvitte a magyar népet szolgáló terveit. Bizonyos, hogy a magyar munkásosztály egyesült pártja hasonló következetességgel valósítja meg programjának minden pontját, közöttük a kisebbségek jogairól szólót is, és ezzel a nemzetiségi kérdés, akár csak a Szovjetunióban és Jugoszláviában, a lenini–sztálini nemzetiségi politika elveinek alapján Magyarországon is végérvényes megoldást nyer.”

1948. augusztus 1.

A belgrádi lapok közölték, hogy Radonja Golubović bukaresti jugoszláv követet felmentették tisztsége alól,¹ majd 5-én arról is hírt adtak, hogy megfosztották állampolgárságától.²

A Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség Pancsovai Fiókja rendkívüli közgyűlésen úgy döntött, hogy neve ezután: Petőfi Sándor Magyar Közművelődési Egyesület – Pancsova („Petefi Sándor”

kulturno društvo Mađara u Pančevu). > 1948. július 20.

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. augusztus 2.

A jugoszláv lapok jelentették, hogy a Tanjug budapesti tudósítóját nem engedték be a magyarországi délszlávok kongresszusára.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. augusztus 6.

A *Politika* közölte Szántó Zoltán követnek, a belgrádi Duna-konferencián részt vevő magyar delegáció képviselőjének beszédét, melyben Szántó kijelentette, hogy a szovjet javaslatnak kizárólag azért tulajdonít jelentőséget, mivel az, minden eddig létező egyezménytől eltérően, tiszteletben tartja a kis dunai államok érdekeit.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. augusztus 7.

Petrócön, a jugoszláviai szlovákok kulturális szemléjén Miloš Carević, a Jugoszláv–Csehszlovák Kultúrbizottság elnöke „bejelentette, hogy a közelmúltban táviratot kapott Bratislavából, a Szlovák Maticától, amely tiltakozik a Szlovák Maticának állítólagos betiltása miatt Jugoszláviában. Bejelentette továbbá, hogy maga ez az ünnepség megcáfolja ezt az állítást, a titkár néptárs jelentéseiből pedig kitűnnek a szlovákok kulturális tevékenységének nagy eredményei, sokkal nagyobbak, mint a múlt évben. Egyetlen szlovák gimnáziumot vagy iskolát nem zártak be Jugoszláviában, ellenkezőleg, minden iskolában növekedett a tanulók, tanítók és tanárok száma. Az újságok, könyvek, füzetek, folyóiratok, tankönyvek milliós példányszámai bizonyítják a széles körű szlovák kultúrtevékenységet”.¹ Az ünnepségről a résztvevők nevében táviratot küldtek Titónak kijelentve: „Mi a legjobban tudjuk, mennyire valótlanok a Pártunk állító-

lagos nacionalizmusára vonatkozó állítások. A szlovák nemzeti kisebbség, a nemzeti kérdésnek nálunk végrehajtott sztálini megoldása alapján, megkapott minden politikai, gazdasági és kulturális jogot.”

A *Slobodna Vojvodina* augusztus 9-i részletes beszámolójában kiemelte, hogy a háromnapos petróci szlovák népi ünnepségen részt vett Božidar Maslarić, az Össz-szláv Bizottság elnöke, valamint a szerb kormány két tagja, Geza Tikvicki meg Miloš Carević is.²

1. MSz, 1948. augusztus 10. 1. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. augusztus 9.

A jugoszláviai napilapok hírül adták, hogy „a mai naptól kezdve hatályukat veszítik az összes jugoszláv útlevelék”.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. augusztus 10.

Budapesten megtartották a Magyarországi Dél-szlávok Demokratikus Szövetségének kongresszusát, amelyen a Tájékoztató Iroda állásfoglalását támogató határozatot fogadtak el, és leváltották az időközben külföldre távozott Anton Rob főtitkárt, aki nem volt hajlandó csatlakozni a JKP vezetőinek bírálatához.¹ A kongresszusról a *Borba* különtudósítója a *Magyar Szó* augusztus 12-i számában ezt írta: „A kongresszust a titkosrendőrség védelme alatt tartották meg. A belügyminisztérium 30 000 forintot adott Gyuszkának [Gyuszkó János], a Demokratikus Délsláv Szövetség miniszteri biztosának a kongresszus megtartására. Ebből fizették az útiköltségeket és az igen ünnepélyes ebédet a kiküldöttek részére. A kongresszus kiküldötteinek választása alkalmával Gyuszkó miniszteri biztos azon volt, hogy a Demokratikus Délsláv Szövetség egyes helyi szervezetei hozzanak határozatot, amelyben az említett szervezetek megegyeznek a Tájékoztató Iroda határozatával Jugoszlávia Kommunista Pártjá-

nak helyzetével kapcsolatban. Gyuszkóknak ez a törekvése nem sikerült.”

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.; Balogh 1988, 300.

1948. augusztus 11.

Szerbia kormánya határozatot hozott a szabadkai Sever villamosgépgyár megalakításáról, amelynek alapját az 1923 óta ugyanezen a néven működő részvénytársaság képezte.

1948. augusztus 12.

Vlado Dapčević ezredes két társával megkísérelt átszökni Romániába. Miután ez nem sikerült, szeptember 2-án a jugoszláv–magyar határon próbálkozott, ahol elfogták.¹

1. MSz, 1948. augusztus 19. 2.; MSz, 1948. szeptember 9. 2.

1948. augusztus 13.

Tito az Első Proletárhadosztály pártszervezetének értekezletén – mint annak küldöttje a JKP V. kongresszusán – a kongresszus munkájáról beszámolva kifejtette: „A kuláktól már jókora földet vettünk el, és ma nincs többje 25-30 hektárnál. Rövidesen pedig, ha majd már elég eszközünk lesz, ha már gépekkel és hitellel támogathatjuk a termelőszövetkezeteket és a többi szövetkezet további fejlődését, akkor majd egyre kevésbé fenyeget a kulákok és egyéb üzerek gazdagságának veszélye, mert akkor a szövetkezetek kellő mennyiségű élelmiszert fognak termelni a lakosság ellátására. Ez az út vezet a szocializmus győzelméhez a falun.”¹

A *Rad* című lap beszámolt Jugoszlávia nemzetiségi újságjairól és folyóiratairól. Közlése szerint akkor 27 újság és 10 folyóirat jelent meg a nemzetiségek nyelvén. A cikk részletesen ismertette a Jugoszláviában megjelenő magyar sajtótermékeket is.²

1. *Borba*, 1948. augusztus 14.; Tito 4, 9. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. augusztus 16.

Horvátország kormánya utasítást hozott az olasz nyelv szabad használatáról.¹

1. NMJ, 113.

1948. augusztus 18.

Belgrádban az > **1948. július 30-án** kezdődött Duna-értekezlet eredményeképp a Szovjetunió, Bulgária, Magyarország, Románia, Ukrajna, Csehszlovákia és Jugoszlávia képviselője aláírta a Duna-egyezményt. (> **1998. március 26.**)

Dr. Cavallier József rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, a Külügyminisztérium Szociálpolitikai Osztályának vezetője a miniszter rendeletére a belgrádi magyar követhoz intézett levelében a következő adatokat kérte a jugoszláviai magyarokról a „külföldi magyarság kartotékjának felállítása” céljából: „Mekkora állomáshelyének országában a magyarok száma? Mennyi esik ebből állandó lakosra és mennyi az átvonulóra? Hol él nagyobb csoportban a magyarság? Foglalkozás szerint miként oszlik meg? Miként oszlanak meg politikailag? Milyen magyar egyesületek működnek az országban, és mi a céljuk és irányuk (megadván taglétszámukat és az egyesület vezetőségének névsorát, valamint az egyesület címét)? Az egyesületeken kívül milyen gazdasági, politikai megmozdulások voltak és vannak? Milyen magyar vagy belföldi lelkészek foglalkoznak a magyarok lelki gondozásával, akik nincsenek a külügyminisztérium szolgálatában? Milyen szociális nővér, tanítónő, tanító vagy tanár foglalkozik a magyarság kulturális szükségletével a. a külügyminisztérium szolgálatában, b. azon kívül? Milyen magyar nyelvű sajtótermékek jelennek meg az országban (mellékelvén egy-egy példányt belőle)? A magyarság problémái dolgában mi a követség megfigyelése és álláspontja?”¹

> **1948. szeptember 30.**

1. MOL XIX-J-4-b-20b-1982-1948.

1948. augusztus 20.

A Vajdasági Kultúregyesületek Szövetségének Magyar Osztálya 1. számú körlevelében részletes utasítást adott a magyar kultúregyesületeknek a népitánc- és népdalfesztivál megszervezésére.¹

1. Földessy összeáll. 1972, 20.

1948. augusztus 21.

A sajtó közölte, hogy a jugoszláv kormány rendeletet hozott a kenyérfejadag felemeléséről. Az emelés az összes kategóriában napi 5 dkg, kivéve azokat a kategóriákat, amelyek már eddig is napi 1 kg-ot kaptak. A legalacsonyabb új fejadag ezek szerint napi 30 dkg. A jugoszláv kormány egy másik rendelete Jugoszlávia passzív és a háborúban elpusztult vidékein élő földművesek lisztfejadagját szabályozza. Ezek – egyes kivételektől eltekintve – havi 7 kg kukoricát és 1 kg búzát kapnak.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. augusztus 25.

Magyarország beszüntette a Jugoszláviába irányuló jóvátételi szállításokat.¹ > **1945. július 27.;** > **1946. május 11.;** > **1948. július 16.**

A *Politika* jelentette, hogy a jugoszláv kormány rendeletet adott ki, melynek értelmében az egyes népköztársaságok kormányai a földműves-szövetkezetek hitelezése céljából külön bankokat alapíthatnak.²

Újvidéken megtartották a Vajdasági Földműves-szövetkezetek Szövetségének alakuló közgyűlését.³ A *Magyar Szó* augusztus 27-i beszámolójában Dobrivoje Vidić tartományi párttitkár beszédéből azt emelte ki, hogy Jugoszláviában a munkásság és a parasztság között szoros szövetség van.⁴

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956. –

2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 3. DERV, 172. – 4. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. augusztus 26.

A lapok első oldalán közölték a jugoszláv kormány Romániához intézett jegyzékét, amelyet Simić külügyminiszter augusztus 25-én adott át Rudenko belgrádi nagykövetnek, és amely többek között azt sérelmezi, hogy rendőrségi nyomást gyakorolnak a romániai jugoszláv kisebbség egészére és egyes tagjaira.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. augusztus 27.

A jugoszláv külügyminisztérium eljuttatta Magyarországra belgrádi követségéhez a jugoszláv kormányhoz intézett jegyzékét amiatt, hogy „a Magyar Köztársaság legfelelősebb állami tényezői, sajtója, rádiója stb. eszeveszett hajszát folytatnak a JSZNK-kormányára és a jugoszláv népek ellen, és ez szöges ellentétben áll a JSZNK és a Magyar Köztársaság közötti barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződéssel”. A jegyzék külön kitért a Magyarországon élő jugoszláv nemzeti kisebbség helyzetére.¹ > **1948. szeptember 19.**

1. Balogh 1988, 301.

1948. augusztus 28.

Újvidéken megkezdődött a vajdasági elemi iskolák instruktorainak háromnapos szemináriuma, amelyen előadás hangzott el *Az V. kongresszus határozatai és az elemi iskolák feladatai* címmel.

1948. augusztus 29.

A Szerbiai Népfront Vajdasági Szervezetének Tartományi Bizottsága megvitatta a JKP V. kongresszusának határozataiból és a Tájékoztató Iroda jugoszlávellenes kampányából eredő feladatait, leszögezve: „Mi Vajdaságban külön ígérjük, hogy a Jugoszláv Kommunista Párt vezetése alatt folytatjuk harcunkat a nálunk élő nemzetiségek testvériségének és egységének megerősítéséért. Ahogyan eddig is harcoltunk a reakció ellen, amely a fő hordozója volt a sovinszta uszítás-

nak és propagandának, úgy folytatunk ezentúl is határozott harcot a kapitalista maradványok reakciós törekvése ellen, tartozzon az bármely nemzetiséghez. De most sajnos egy új feladatunk is van, nevezetesen lehetetlenné tenni, hogy a JSZNK elleni dühödt vádak stb. felhasználja ez a reakció piszkos szándékaira, népeink összevesztésére és a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság szétzúzására. Éppen ebben nyilvánul meg egyik szégyenteljes oldala ennek a kampánynak – hogy az csakis népünk ellenségeinek és általában a szocializmus ellenségeinek használ.¹

1. MSz, 1948. augusztus 30. 2.; NF, 226.

1948. augusztus 31.

Átszervezték a jugoszláv kormányt. Felmentették tisztségéből Edvard Kardelj, az Ellenőrző Bizottság elnökét, továbbá Petar Stambolić földművelésügyi minisztert, Stanoje Simić külügyminisztert és Bane Andrejev bányaiügyi minisztert. Ezt követően kinevezték miniszterelnök-helyettesé és külügyminiszteré Edvard Kardelj, miniszterelnök-helyettesé és belügyminiszteré Aleksandar Rankovićot, miniszterelnök-helyettesé és az Ellenőrző Bizottság elnökévé Blagoje Neškovićot, államminiszteré Stanoje Simićet, bányaiügyi miniszteré Svetozar Vukmanovićot, a tudományos és kulturális kérdések miniszterévé Rodoljub Čolakovićot, mezőgazdasági miniszteré Mijalko Todorovićot, miniszteré, a vízgazdálkodási bizottság elnökévé Bane Andrejevet és miniszteré, a közegészségügyi bizottság elnökévé dr. Pavle Gregorićot.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.; *Hid*, 1980. 7–8. 929.

1948. szeptember 3.

Megkezdődött a beiratkozás az újonnan megnyitott újvidéki magyar főgimnáziumba. Ez volt sorrendben a negyedik, addig Szabadkán, Nagybicskerekén és Zentán működött főgimnázium.¹ > **1948. szeptember 10.**

A *Rad* című lap közölte, hogy a Jugoszláviában dolgozó német és osztrák munkások klubjai már számos városban működnek, így Belgrádban, Zágórában, Ljubljanában, Fiumében, Újvidéken, Sremska Mitrovicán, Pancsován, Titelen stb. Arról is beszámolt, hogy megjelenik a német munkások német nyelvű lapja is *Der Schaffende* címen, és több óvoda, valamint Zágórában egy gyermekszínház is e munkások gyermekeinek rendelkezésére áll.²

1. MSz, 1948. szeptember 2. 4.; MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. szeptember 4.

A *Borba* közölte Milovan Đilas beszédét, amelyet a második proletár hadosztály kommunista pártszervezete előtt tartott szeptember 1-jén, beszámolva a JKP V. kongresszusának munkájáról. Đilas többek között kifejezte meggyőződését, hogy a szocialista országok egyesülni fognak, ez azonban csak az önkéntesség alapján történhet meg, nem pedig úgy, hogy rágalommal biztosítsák az egyesülést. A Szovjetunió vezető szerepét elismerte, de hangsúlyozta, hogy különböző periódusokban különböző népek játszanak olyan szerepet, amely az egész emberiség fejlődésének irányát szabja meg. Ilyen volt Jugoszlávia szerepe a második világháborúban – állította.¹

A *Politika* a TASZSZ alapján jelentette, hogy létrejött a magyar–csehszlovák megegyezés a lakosságcsere ügyében.²

A *Magyar Szó* hírül adta, hogy 100 tanulóat vesznek fel az újvidéki magyar tanítóképzőbe.³

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 3. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. szeptember 5.

A Szerbiai Népfrent Főbizottságának ülésén Blagoje Nešković, miután a jugoszláv kormány

miniszterelnök-helyettese lett, lemondott elnöki posztjáról. Helyébe Petar Stambolić került, akit ugyanaznap a Szerbiai Népkepviselet háza rendkívüli ülésén megválasztottak a szerbiai kormány elnökének is.

1948. szeptember 6.

A *Magyar Szó* több gyűlésről számolt be, amelyen Vajdaság különböző nemzetiségű népei állást foglaltak a Tájékoztató Iroda határozata ellen, így pl. a kucurai ruszinok, a mramoraki románok és a temerini magyarok. A temerini népgyűlésen Pap István tartott magyar nyelvű beszédet, majd határozatot fogadtak el, amelyben az áll, hogy a nemzeti kisebbség különösképpen Rákosi augusztus 20-i beszéde ellen tiltakozik, mint amely durva sértő hangjával és rágalmaival Jugoszlávia vezetői ellen ellentétben áll a munkásmozgalomban megszokott bírálat hangjával. A továbbiakban a határozat leszögezi, hogy a jugoszláviai magyarok szabad politikai és társadalmi életet élnek, majd ezeket mondja: „Magyarországon élő nemzetiségi kisebbségeink sajnos nem mondhatják el ugyanezt magukról. Világszerte ismert tény, hogyan fosztották meg a magyarországi délszlávok képviselőjét mandátumától, hogyan tiltották be sajtójukat, hogyan léptek közbe, és rendezték meg rendőrségi beavatkozással kongresszusukat. Ezekért a jogfosztásokért külön tiltakozunk.”¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. szeptember 7.

A lapok megjelentették a jugoszláv belügyminisztérium hivatalosan közleményét, hogy szeptember 2-án 23 órakor a magyar határ közelében elfogták Vlado Dapčević ezredesét, aki annak idején Arso Jovanovićtal együtt Romániába akart átszökni. Elfogták Dapčević gépkocsivezetőjét, DMITAR VUKMIROVIĆOT is.¹

A Zentai Járási Bíróság nyolc hónapi szabadságvesztésre ítélte a martonosi Radoslav Listićet,

mert 1948. július 21-én magyar nemzetisége miatt sértegette és bicskával fenyegette Gruik Jánost.²

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 2. NMJ, 97.

1948. szeptember 8–10.

A jugoszláv lapok beszámoltak arról, hogy szeptember 6-án a hajnali órákban az ország minden részében megkezdték és a legtöbb helyen néhány órán belül be is fejezték a „gazdag parasztok” sertéseinek begyűjtését. Közölték, hogy a sertéseket speciális, erre a célra létesített telepeken helyezik el. A *Politika* szerint a rekvirálásban különösen kitűnt a Vajdaság, ahol már első nap teljesítették a tervet. A *Magyar Szó* szerint a „gazdag parasztok” többfelé megpróbálták elrejtetni sertéseiket. Nagybecskereken egyes szegény- és középparasztok kezdték leölni sertéseiket a „gazdag parasztok” befolyására.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. szeptember 9.

A *Magyar Szó* közölte a *Borba* vezércikkét, amelyben ez is olvasható: „Attól a nyilvánvaló szándéktól vezérelten, hogy az Informbüro által teremtett helyzetet saját – láthatóan nacionalista – külön céljaikra kihasználják, és valamit kihúzzanak belőle, az albán vezetők rémséges, eszeveszett kirohanásokba kezdtek a JSZNK ellen. [...] A Tájékoztató Iroda határozata más oldalon is kimélyítette az ellentéteket a balkáni országok között. Vajon a nagy lárma a »bolgár eszme« üldözéséről a Macedón Népköztársaságban, bolgár iskolák hiányáról Macedóniában [...] nem arról tanúskodik-e, hogy felütötte fejét a nagybolgár nacionalizmus a macedón néppel, az adott esetben a Macedón Népköztársasággal szemben? Hasonló a helyzet Magyarországon is. A kormányunk által a magyar kormányhoz intézett jegyzékből már ismert magyarországi jugoszlávellenes kirohanások mellett nem mulaszthatjuk el, hogy ne szögezzük le mély elkeseredéssel, hogy – mint az már közvéleményünk

egy része előtt ismeretes – Magyarország egyes vezető köreiben az utóbbi időben suttognak Vajdaság egy része »sorsával« kapcsolatos új »lehetőségekről«, amely részre a magyar revizionisták még Horthy óta, sőt előtte is úgy tekintettek, mint Szent István-i kiváltságukra.”

A lap aznapi száma azt is közölte, hogy az Adai Magyar Kultúrkör vasárnap adta elő 16. alkalommal Petőfi Sándor *János vitéz* című művét.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. szeptember 10.

Ünnepélyesen megnyitották az újvidéki magyar főgimnáziumot.¹ A Vajdasági Főbizottság tanügyi osztályának képviselőjében Kővágó László és Löbl Árpád volt jelen. Ez utóbbi elmondta, hogy Vajdaságban 40 magyar algimnázium és 4 főgimnázium működik, Újvidéken pedig az új iskolaévben a főgimnázium és a két algimnázium összesen 754 tanulóval indul. (> 1948. szeptember 3.) Ugyanezekben a napokban az újvidéki Pedagógiai Főiskolán megnyílt a magyar nyelv és irodalom tanszéke.² Az általános és középiskolákban ekkor összesen 29 magyar nyelvű tankönyvet használtak.³

1. MOL XIX-J-4-b-18b-2032-1948. – 2. EM, 200.
– 3. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. szeptember 12.

A *Magyar Szó* közölte: „A kultúregyesületek tartományi szövetsége gyenge előkészületek miatt úgy határozott, hogy a folklórcsoportok idei versenyének csak két fordulóját tartja meg: a körzeti és a járási fordulót. A zónaközi és a tartományi verseny megtartására közvetlenül az 1949-ben megrendezendő köztársasági fesztivál előtt, tehát a jövő évben kerül sor. A megfelelő előkészületek hiánya arra figyelmezteti a kultúregyesületek járási és városi szövetségeit, hogy a jövőre megtartandó két fordulóra sokkal nagyobb alapossággal kell felkészülniük. [...] A járási és városi szövetségek nem adtak rend-

szeres és pontos jelentéseket a központnak az előkészületekről, emiatt [...] nem nyújthatott kellő támogatást.”

A pancsovai városi Népbizottság Kereskedelmi Igazgatósága értesítette a Magyar Közművelődési Egyesületet, hogy helyiségeit – eredetileg a Keresztyén Ifjúsági Egyesületnek a református egyház tulajdonában lévő, 1947-ben kisajátított székházát – át kell adnia Vela Tekijaški borbélynak, az egyesület pedig Vasa Jovanović cipésműhelyének helyére költözik.¹ > **1947. augusztus 22.**

1. Földessy összeáll. 1972, 20.

1948. szeptember 14.

A *Slobodna Vojvodina* jelentette, hogy az újvidéki Vajdasági Nemzeti Színház szeptember 25-én nyitja meg kapuit Jovan Sterija Popović *Hazafiak* című darabjával, amely az 1848-as forradalomban játszódik. Többek között bemutat „egy magyar darabot” is, valamint több operát.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. szeptember 15.

A *Borbanak* a román és a magyar kormány válaszjegyzéke kapcsán megjelentetett vezércikkében ez állt: „Hogy letagadnassák azt a tény, miszerint a Délszlávok Demokratikus Szövetségének vezetőségét rendőri nyomásra erőszakkal leváltották, a magyar válasz »ellenbizonyítékként« azt állítja, hogy a magyar belügyminisztérium által minden alapvető demokratikus elvvel ellentétben kinevezett kormánybiztos, akit azért neveztek ki, hogy megakadályozza a Demokratikus Szövetség szabad működését, »mindössze« négy hétig töltötte be ezt az állást! Nyilvánvaló, hogy a szövetségben lefolytatott egyhavi rendőri tisztogatás után a magyar kormányzervek a saját maguk által rákényszerített új vezetőségnek megadhatták a »teljes önkormányzatot«, amelyről a magyar válasz beszél.”

1948. szeptember 17.

A *20 Oktobar* című belgrádi hetilap közölte Méray Tibor *Könnyű fuvar* című novelláját, Nikola Kern, a Jugoszláv–Magyar Kultúrtársaság titkárának fordításában.¹

A *Magyar Szó* beszámolt arról, hogy az újvidéki Pedagógiai Főiskolába nagyon kevesen jelentkeztek. Az iskola a tanárihiány enyhítésére 255 új hallgatót akart felvenni, és 100 hallgatót ösztöndíjazhat, de csak 23-an jelentkeztek és ebből csak nyolc a magyar.²

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.; MOL XIX-J-4-b-18b-2032-1948. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. szeptember 19.

A magyar Külügyminisztérium válaszigyzéke elutasította az > **1948. augusztus 27-én** hozzá intézett jugoszláv jegyzékeket bírálva a JKP vezetőit, amiért „a népi demokráciák frontjáról átállnak az imperialisták táborába, és ezzel a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságot mélyeséges válságba döntik”.¹

1. Balogh 1988, 301.

1948. szeptember 21.

A *Borba* közölte, hogy a vajdasági magyar írók és újságírók egy csoportja, köztük Gál László és Csépe Imre meglátogatták a belgrád–zágrábi autót építőit. Benyomásaikról közös könyvet fognak írni.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. szeptember 24.

A JSZNK belügyminisztériuma közölte: az eltelt három hónap alatt Romániából 243, Albániából 177, Bulgáriából 54 és Magyarországról 33 személy szökött át Jugoszláviába. A közlemény megjegyzi, hogy „nemzetiségük szerint csak elenyésző számban vannak azok a személyek, akik az említett országok jugoszláv nemzeti kisebbségeihez tartoznak”.

1948. szeptember 26.

A *Slobodna Vojvodina* közölte, hogy a teljesen önállósult szabadkai magyar tanítóképzőbe mintegy 50%-kal több tanuló iratkozott be, mint az előző évben.¹

A *Magyar Szó* beszámolt a szabadkai zeneiskola fennállásának 80. évfordulója alkalmából 24-én rendezett ünnepségekről.²

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. szeptember 30.

Petar Stambolić szerbiai miniszterelnök képviselőházi beszédében kijelentette: „Amint a Ház előtt ismeretes, sajtónkban szó volt arról, hogy egyes felelős államférfiak és politikai képviselők a szomszéd országokban (Bulgáriában, Magyarországon és Albániában) a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság állami szuverenitása és területi integritása ellen irányuló propagandát folytatnak.” > **1948. október 9.;** > **1948. november 8.**

Dr. Vas-Zoltán Péter, a belgrádi magyar követség titkára, ideiglenes ügyvivő havi kulturális jelentésének *A jugoszláviai magyarok kulturális élete* című fejezetében ezt írta: „Szeptember 10-én nyitották meg ünnepélyesen az újvidéki magyar főgimnáziumot. Ezzel a magyar főgimnáziumok száma négyre emelkedett: Szabadka, Zenta, Beckserek (Zrenjanin) és Újvidék. Az alsólendvai (Muraköz) algimnázium megnyitásával viszont a magyar algimnáziumok száma elérte a negyvenet. A szabadkai tanítóképző magyar tagozata idén önállósult és 50%-kal több diákot vett fel, mint tavaly. Az újvidéki magyar tanítóképző is kibővítette kereteit, kérdés azonban, hogy hányan jelentkeztek. Újvidéken ugyanis a tanárképző főiskola idén 255 elsőéves felvételére készült, azonban szeptember közepéig mindössze 23-an jelentkeztek, és ezek közül is csak nyolc a magyar. A tanárképző ma-

gyar tagozata különben magyar szakkönyvekkel egyáltalában nincs ellátva. A jugoszláviai magyar iskolák részére eddig 29 féle tankönyvet adtak ki. A történelmet a Jefimov stb. féle szovjet tankönyv elég primitív fordításából tanítják, a magyar nyelvet és irodalmat a gimnázium alsó osztályaiban egy minden rendszert nélkülöző, pedagógiaiilag értéktelen olvasókönyvből, amelynek a nyelvezete is idegen a magyar nyelv szellemétől. A szabadkai magyar Népszínház idei első előadását Zomborban rendezte meg, a másodikat és harmadikat Újvidéken (Goldoni: *A hazug*). A színház műsortervén a következő új darabok szerepelnek: *Mélyek a gyökerek*, Dickens: *Tücsök a tűzhelyen*, Gergely Sándor: *Vitézek és hősök*, Krleža: *Glembayak*, Gorkij: *Vassza Zseleznova*, Ben Johnson: *Volpone*, Jakobson: *Élet a citadellában (Professzor úr, válasszon!)*. Az adai műkedvelők szeptemberben 16-odszor adták elő a *János vitézt*.”

A jelentés kitért arra is, hogy „Az újvidéki ún. Vajdasági Színház szeptember 25-én tartotta szezonnyitó előadását. Felújították Jovan Sterija Popović múlt századbeli darabját, a *Honfiakat*, amely a 48-as eseményekkel foglalkozik. A újvidéki színház idei műsortervén egy magyar darab is szerepel (Gergely Sándor: *Vitézek és hősök*), amelynek bemutatásáról a belgrádi Nemzeti Színházban is szó van”.¹

A lapok beszámoltak arról, hogy a Jugoszláv Képviselőház előző napi ülésén Frane Frol igazságügy-miniszter válaszolt Imro Filaković képviselő kérdésére, hogy miért 1945. január 1-jét jelölték meghatáridőként az 1947. május 9-i amnesztiarendelethez, mindazok számára, akik eddig az időig beléptek a jugoszláv hadseregbe. Filaković szerint ez a rendelet diszkriminációt tartalmaz, mivel 1945. január 1-jén Szlovénia és Horvátország jelentős részei még nem voltak felszabadulva, és az ottani lakosságnak nem volt módjában belépni a hadseregbe. A cikkek szerint Frol miniszter azt válaszolta, hogy aki 1945.

január 1-je után is a fasisztákat szolgálta, nem megtévesztett ember, hanem a nép ellensége, Filaković kérdését pedig a népfelszabadító harc egyik legfontosabb vívmánya, a testvériség és egység ellen irányulónak minősítette.²

A belgrádi magyar követ a Külügyminisztériumnak a külföldi magyarság kartotékjának felállítása ügyében > **1948. augusztus 18-án** hozzá intézett levélben megfogalmazott kérdésekre válaszolva kifejtette: „A magyar nemzetiségű tömegek Magyarországgal nincsenek politikai és kulturális kapcsolatban. A nemzetiségek politikailag aktivizálódott része a jugoszláv Népfront, illetve a JKP keretein belül követi Jugoszlávia politikáját. Még elég sokan vannak, akik a régi irredenta, reakciós eszmevilágban élnek. A legutóbbi események (Tájékoztató Iroda határozata) nagy zavart okozott az itteni magyarság körében, sokan foglalnak állást – egyelőre inkább passzivitással – a Tito-féle klikk ellen, azonban nemcsak haladó szelleműek, hanem reakciósok is, akik az újonnan keletkezett helyzettől saját céljaik megvalósítását remélik.”³

1. MOL XIX-J-4-b-18b-2032-1948. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 3. MOL XIX-J-4-b-20b-1982-1948.

1948. szeptember

A *Híd* 8–9. száma közölte a JKP vezetőségének nyilatkozatát, valamint a JKP V. kongresszusának határozatát a JKP feladatairól és a Tájékoztató Irodához való viszonyáról.

1948. október 1.

Újvidéken megnyílt az első szerbiai mezőgazdasági kiállítás. A későbbi évtizedekben a nemzetközileg is rangos és a Vajdaság minden részéből nagyban látogatott rendezvény a mezőgazdasági termelés modernizációjának jelentős tényezője volt.

1948. október 2.

A Borba Még egyszer az igazságtalan és hazug vádakról címmel egy Sztálin-idézetre hivatkozva kifejtette, hogy Jugoszláviában nem lehet nacionalizmus, mert egyrészt semmiféle eltévelyedés nem történik a szerb, horvát, szlovén, macedón vagy montenegrói nacionalizmus vonalán; másrészt, mert Jugoszláviában nem fejlődik ki a privát kereskedelem és ipar. *A Borba* szerint ugyanis csak ezen a két vonalon fejlődhet ki a nacionalizmus, jugoszláv nacionalizmus pedig egyáltalán nem fejlődhet ki, mert nincs jugoszláv polgárság és nincs jugoszláv nemzet.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. október 6.

Balázs József rendőr alezredes, a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóságot (KEOKH) vezetője a belügyminiszter rendeletéből arról tájékoztatta a külügyminisztert, hogy „egyre nagyobb számban érkeznek Szegedre orosz hadifogságból hazatérő és jugoszláv állampolgároknak minősülő oly személyek, akiknek Szegeden keresztül kellene Jugoszláviába visszatérniük”, akik „legnagyobb részének összes hozzátartozói Jugoszláviában élnek, Magyarországon viszont kolduló, csavargó életmódot folytatnak, és így az ország közrendjét és közbiztonságát nagymértékben veszélyeztetik. Fentiekre tekintettel kérem Miniszter urat, szíveskedjen a 450 jugoszláv hadifogoly hazatérése ügyében a jugoszláv kormánynál interveniálni”¹.

1. MOL XIX-J-1-j-29f-001317-1950.

1948. október 9.

A magyar kormány jegyzékben tiltakozott Petar Stambolic > **1948. szeptember 30-i** nyilatkozata miatt.¹ > **1948. november 8.**

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1948. október 10.

A szabadkai Népszínház az új színészek felvételére meghirdetett pályázata keretében Nagybecskereken meghallgatta a bánáti jelentkezőket, míg a bácskaiak október 17-én tehettek felvételi vizsgát Szabadkán.¹

1. MSz, 1948. október 4. 4.

1948. október 14.

A *Politika* cikket közölte a romániai délszláv kisebbség vezetőinek üldözéséről megemlítve, hogy Magyarországon is erőszakkal leváltották a délszlávok demokratikus szövetségének vezetőjét, és hogy Anton Rob képviselőt megfosztották mandátumától. A továbbiakban dr. Miloš Todorov képviselő és a romániai szlávok kultúrsvövetsége titkárának letartóztatásával foglalkozott.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. október 16.

A sajtó közölte, hogy Belgrádban befejeződött a tanítóképzőkről szóló konferencia. Puniša Perović, a jugoszláv Iskola- és Tudományügyi Bizottság elnöke záróbeszédében kijelentette, hogy különös figyelmet kell szentelni a kisebbségi iskoláknak. A tanítóképző egyelőre négyéves lesz, és az utolsó évben foglalkozni kell a marxizmus–leninizmus tanával.¹

Megkezdődött Vajdaság ifjúságának háromnapos művelődési–művészeti fesztiválja, amelyen a tartomány húszegynéhány helységének ifjúsági színjátszói, népi táncosai, ének- és zenekarai, szavalói, énekesei és balettcsoportjai vettek részt.

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. október 19.

Óbecsén megalakult a zeneiskola.¹ > **1946. szeptember 1.**

1. Eberst 1974b, 159.

1948. október 22.

A szabadkai Népszínház évadnyitóként bemutatta James Gow és Arnaud d'Usseau *Mélyek a gyökerek* című színművét.¹

1. MSz, 1948. október 24. 4.

1948. október 26.

A magyar külügyminisztérium szóbeli jegyzéket intézett Jugoszlávia budapesti követségéhez, amely szerint „Jovanović Vaso követségi tanácsos, Devedžić Dušan követségi titkár és Jojkić Đurica külügyminisztériumi titkár a Magyar Kormány birtokában lévő adatok szerint elsősorban nem beosztásukkal kapcsolatos tevékenységet folytatnak Magyarországon, hanem a Magyar Köztársaság ellen irányuló hírszerző munkát végeznek. Nevezett urak további magyarországi tartózkodása ennek következtében nem kívánatos, és ezért a Magyar Külügyminisztérium felkéri a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság budapesti követségét, hogy gondoskodjék nevezetteknek Magyarország területéről 24 órán belüli eltávozásáról”.¹

Ugyanaznap Jugoszlávia budapesti követsége szóbeli jegyzéket intézett a Magyar Külügyminisztériumhoz, mert a magyar államrendőrség Devedžić Dušantól, a budapesti jugoszláv követség titkárától elvette diplomata személyazonossági igazolványát, az államvédelmi osztályra szállította, ott kihallgatta, és a jegyzék szerint „Magyarország javára folytatandó kémiszolgálatra” akarta rábírní. A magyar külügyminisztérium október 28-i válaszjegyzékében „alaptalan, hamis és teljesen légből kapott” rágalmaknak nevezte az állításokat.²

1. MOL XIX-J-1-j-4a-767-1948. – 2. MOL XIX-J-1-j-3c-025-1948.

1948. október 27.

Jugoszlávia budapesti követsége a magyar külügyminisztériumhoz intézett szóbeli jegyzékben „elismerve a Magyar Külügyminisztérium f. é.

október 26-i 767/pol.res – 1948 számú szóbeli jegyzékének az átvételét, és legerélyesebben tiltakozva a szóbeli jegyzék tartalma ellen értesíti a Magyar Külügyminisztériumot, hogy Jovanović Vaso követségi tanácsos, Devedžić Dušan követségi titkár és Jojkić Đurica külügyminiszteri titkár ma este 22 órakor gyorsvonattal el fogják hagyni Budapestet”.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-767-1948.

1948. október 28.

A Vajdasági Képviselőház 3. rendes ülésén¹ Sóti Pál, a Főbizottság Tervbizottságának elnöke a Vajdaság öt éves tervének 1948-ban való megvalósításáról tartott beszámolójában hangoztatta: „Ha figyelembe vesszük, hogy az elemi iskolák 28 új tagozatában 24 a magyarok számára nyílt, vagy azt, hogy a két új teljes gimnázium közül az egyik magyar gyermekek számára nyílt, hogy anyanyelvükön tanulhatják Jugoszlávia népeinek és más szabadságszerető népeknek hősi történelmét, akkor csak elvakultak beszélhetnek Jugoszlávia vezetőinek »nacionalizmusáról.«” A Képviselőház ülésén – miután tudomásul vették, hogy Milutin Rajković és Andrija Kardelis elvesztette állampolgárságát, tehát mandátumát is – behívták helyetteseiket, Andrija Azaševacot és Andrija Ferkót. A Képviselőház a Főbizottságot a következő képviselőkkel bővítette ki: Alojzije Mihaljević, Nikola Ivančević, Szabó Ida, Zsáki József, Juraj Spevák, Brana Panin. Branislav Marićot, Vajdaság Legfelsőbb Bíróságának bíróját felmentették tisztségéből, miután „megengedhetetlenül és ellenségesen végezte kötelezettségét”, akárcsak Kovács Kálmán és Sekulic volt bírakat, akik beadták lemondásukat. A Legfelsőbb Bíróság tagjaivá megválasztották Stanko Krompić újvidéki törvényszéki elnököt és Anton Stari [Sztári Antal] nagybecskereki törvényszéki bírót.

A magyar külügyminisztérium szóbeli jegyzékben szólította fel a budapesti jugoszláv követséget, „gondoskodjon arról, hogy Zokalj Alojz ezredes, katonai attasé, Judić Mihajlo helyettes kereskedelmi attasé, Sinanović Stevan, a Jóvátételi Bizottság vezetője, Torbica Lazar irodatisztviselő, Bevonja Ivo irodatisztviselő és Grecl Karlo műszaki előadó a Magyar Köztársaság területét 24 órán belül elhagyják”, mert „ahelyett, hogy népeik és Magyarország népe közötti jószomszédi és baráti viszony kiépítésén és fejlesztésén fáradoznának, súlyosan visszaélnék a rangjukból és beosztásukból származó lehetőségekkel”. Emellett „kéri a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság budapesti követségét, közölje kormányával, hogy a Magyarországon működő Jugoszláv Jóvátételi Bizottság tagjainak sürgős visszahívásáról gondoskodni szíveskedjék”.²

A Szabad Nép A budapesti jugoszláv követség, katonai és kereskedelmi küldöttség és a Tanjug tagjainak állásfoglalása a Tito-klubb ellen címmel közölte kilenc jugoszláv állampolgárnak, köztük Lazar Brankov követségi tanácsos ügyvivőnek a nyilatkozatát, amelyben csalódottságukat fejezik ki a JKP V. kongresszusa miatt, mert az nem a Tájékoztató Iroda állásfoglalásának szellemében hozott határozatokat.³

A *Magyar Szó* írta: „A magyar titkosrendőrség tegnap arcátlan módon erőszakosan behatolt a Tanjug ügynökség budapesti helyiségeibe, és ott jogtalanul letartóztatta Devedžić Dušan elvtársat, a jugoszláv követség titkárát. Az erélyes tiltakozás ellenére Devedžić elvtársat elvezették a rendőrségre, és ott a magyar titkosrendőrök követelték tőle, hogy legyen a kémjük. Devedžić elvtárs azonban kitépte a rendőrtisztviselő kezéből személyazonossági igazolványát, és tüntetőleg elhagyta a rendőrség helyiségét, habár a rendőrközegek megkísérelték erőszakkal visszatartani. Egy nappal előbb ugyancsak támadás történt. A magyar rendőrség dzsipekkel

körülvette a JSZNK követségi alkalmazottainak Attila utcai épületét, hogy nyomást gyakoroljon reájuk és kényszerítse őket, hogy a hazaárulás útjára lépjenek.”

1. MSz, 1948. október 29. 1.; MSz, 1948. október 30. 2.; MSz, 1948. október 31. 1. – 2. MOL XIX-J-1-j-4a-779-1948. – 3. Balogh 1988, 381.

1948. október 30.

Szerbia Képviselőháza 1096. számú döntésével megerősítette Vajdaság Autonóm Tartomány Statútumát, amelyet Vajdaság Képviselőháza > 1948. május 24-én hozott meg II. rendes ülészakán.¹ A statútumok meghozatalát Moša Pijade a következőképp indokolta meg: „Vajdaság Autonóm Tartomány statútumának és Kosovo-Metohija Autonóm Terület statútumának, amelyek e ház előtt vannak jóváhagyás végett, különleges jelentőségük van, [...] mert nemcsak hazánkban, hanem általában olyan autonóm egységek első statútumai, amelyek belépnek egy állami egész alkatába, [...] fontosak magának az állam szocialista jogelméletének szempontjából is, [...] alkotórészét képezik a JSZNK alkotmányos rendszere egészének, és annak a következetes lenini nemzeti politikának a kifejezései, amelynek elvein alapul államunk föderatív berendezése, amelyeken felépült a jugoszláv népek testvériségének, egységének és egyenjogúságának erőteljes épülete, s a mi népköztársaságunkban élő nemzeti kisebbségek szabad kulturális fejlődésének joga és védelme.”

A sajtó beszámolt arról, hogy a Szerbia Képviselőházának előző napi ülésén az elnök felolvasta a prezidium jelentését, mellyel a jugoszláv belügyminisztérium kívánságára Sreten Žujovićot megfosztották szabadságától, és eljárást indítanak ellene, valamint a jugoszláv belügyminisztérium közlését arról, hogy Dudás Lajos, szabadkai népképviselő, mivel elhagyta Jugoszlávia területét és külföldre szökött, elvesztette állampolgárságát.²

1. AÁ, 145., 330. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. október

Újvidéken a tartományi kormány közoktatásügyi osztályának kiadásában megjelent a *Népoktatás* című neveléstudományi szakfolyóirat első száma. Főszerkesztője Kóvágó László, majd 1949-ben Jánosi Gábor, 1950-től megszűnéséig (1956) pedig Brunet Elemér volt, ekkor már a Magyar Kultúrtaács (1951–1953), majd a Vajdasági Pedagógiai Társaság (1953–1956) adta ki. Magyar nyelvű pedagógiai folyóirat ezt követően csak 1973-ban indult *Oktatás és Nevelés* címmel.¹

1. NMJ, 165.; JUMIL, 161.

1948. november 6.

A Borba A magyar rendőrség és Brankov áruló szégyenteljes kísérletei címmel közölt cikket.¹

A lapok közzétették, hogy november 5-én a Jugoszláv Képviselőház prezidiumának határozata értelmében Karlo Mrazović budapesti jugoszláv követet moszkvai nagykövetté nevezték ki.²

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. november 8.

A Borba és a *Politika* közölte a Tanjug november 7-i jelentését, mely szerint a jugoszláv kormány a napokban kézhez vette Magyarország (> 1948. október 9.) és Bulgária jegyzékeit, melyekben az említett országok kormányai tiltakoznak az a vád ellen, hogy Jugoszláviával szemben területi követeléseik lennének. A közlemény idézte Petar Stambolić szerbiai miniszterelnök > 1948. szeptember 30-án a szkupstinában elmondott beszédének erre vonatkozó részét: „Amint a Ház előtt ismeretes, sajtónkban szó volt arról, hogy egyes felelős államférfiak és politikai képviselők a szomszéd országokban (Bulgáriában, Magyarországon és Albániában) a Jugoszláv

Szövetségi Népköztársaság állami szuverenitása és területi integritása ellen irányuló propagandát folytatnak.” A jugoszláv külügyminisztérium válaszában – többek között – közölte, hogy tudomásul vette a magyar és a bolgár jegyzékek tiltakozását – fejezi be a Tanjug-közlemény.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. november 11.

A Borba A magyar kormány ellenséges eljárásait a tények igazolják címmel részletesen foglalkozott Nina Spasojević és Nikola Jančić követségi beosztottak letartóztatásával, a Brankov lakásában történt bántalmazással, Szabó százados és Kovács őrnagy eljárásával. „A magyar külügyminisztérium november 5-i közleménye szemérmetlenül tagadni próbálja a megdönthetetlen tényeket” – áll a cikkben.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. november 12.

Karlo Mrazović budapesti jugoszláv követ a magyar külügyminisztériumban bejelentette kormánya álláspontját, hogy a jóvátételi kérdést nemzetközi fórumok elé fogják vinni, mert Magyarország egyoldalúan megszegte nemzetközi kötelezettségét.¹

1. MOL XIX-J-1-j-3c-028-1948.

1948. november 14.

*A Magyar Szó*ban megjelent Gyetvai Károly *Vajdaság önkormányzata és a magyar kisebbség* című cikke.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. november 15.

A Magyar Szó közölte, hogy előző nap megkezdte működését a 135 kilowattos budapesti rádióadó.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. november 16.

Abból az alkalomból mondott beszédében, hogy megválasztották a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia első dísztagjává, Tito kifejtette: „A nemzeti kérdéstről nem azért beszéltek, mintha ez ma nálunk ilyen vagy olyan formában felvetődne. Nem. Nálunk a nemzeti kérdés megoldódott, mégpedig nagyon jól megoldódott minden népünk általános megelégedettségére. Úgy oldódott meg, ahogyan Lenin tanította. [...] A helyes megoldás nélkül [...] lehetetlen volna újjáépíteni az országot, hát még megvalósítani az ötéves tervet, végrehajtani sok más intézkedést, és olyan eredményeket elérni, amelyeket eddig elértünk.

Egyetlen népi demokratikus ország sem olyan soknemzetiségű, amilyen a mi országunk. Egyedül Csehszlovákiában van két rokon nemzetiség, a többi országban pedig csak kisebbségek vannak. Ezekben tehát nem kellett olyan nagy problémákat megoldani. Náluk kevésbé bonyolult a szocializmusba vezető út. Náluk az osztálymomentum az alapvető, nálunk pedig a nemzeti és az osztálymomentum egyaránt. A nemzeti kérdést mi azért oldhattuk meg ilyen gyökeresen, mert megoldása forradalmi úton, a felszabadító háború folyamán történt, s ebben minden népünk lehetőségeihez mérten hozzájárult a megszállók alóli felszabadulásért tett egyetemes erőfeszítésekhez. Sem a macedónok, sem Jugoszlávia többi elnyomott népe nem dekretummal kapták a nemzeti felszabadulást. [...] A kommunista pártnak ma az a szerepe, hogy éberrel ügyeljen, hogy egyetlen nemzetiségénél se jelentkezzen, és ki ne fejlődjön a nemzeti szovinizmus. A kommunista pártnak arra kell törekednie, és arra is törekszik, hogy a nacionalizmus összes ártalmas tünetei megszűnjenek, s hogy az emberek az internacionalizmus szellemében nevelkedjenek. [...] A régi Jugoszláviában a nagyserb kapitalista klikk részéről megnyilvánuló nemzeti elnyomás egyet jelentett az elnyomott

népek kizsákmányolásának fokozódásával. Elkerülhetetlenül ez a sorsuk azoknak, akik nemzeti elnyomásban szenvednek. Az új, szocialista Jugoszláviában érvényben levő nemzeti egyenjóság lehetetlenné teszi, hogy az egyik nemzet kizsákmányolja a másikat. Ennek az a magyarázata, hogy ma már nálunk egyetlen nemzetnek sincs hegemoniája a többi felett. [...] Csak a felszabadító háború időszakában helyeztük a népek közti viszonyt más, új, jobb alapokra. Formálisan különváltunk egymástól, hogy a valóságban jobban egyesülhessünk. [...] Minduntalan azt vetik szemünkre, hogy nacionalisták vagyunk, közben pedig egyetlen igazi okot sem hoznak fel e felelőtlen állítás alátámasztására. [...] Arra vonatkozóan, hogy nacionalisták vagyunk-e vagy sem, azt mondhatom: mi csak éppen annyira vagyunk nacionalisták, amennyire ez szükséges, hogy fejleszthessük embereinkben az egészséges szocialista hazaszeretetet, a szocialista hazaszeretet pedig lényegében internacionalizmus.”¹

1. *Borba*, 1948. november 17.; Tito 4, 37–44.

1948. november 19.

A sajtó szerint a Jugoszláv Képviselőház törvényhozó bizottságai előző nap elfogadták a jugoszláv állampolgárságról, a sajtóról, valamint a földreformról és telepítésről szóló törvények kiegészítésének és módosításának javaslatát.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. november 22.

A *Híd* szerkesztősége december 31-ig meghosszabbította 1948. július 1-jén meghirdetett irodalmi pályázatának határidejét. Míg a pályázati felhívás júliusi szövegében az állt, hogy a felhívás „nem csupán fiatal, most induló tollforgatóknak szól, hanem a régi íróknak is”, addig a novemberi közlemény leszögezi, hogy a pályázaton „nem vesznek részt a hivatásos írók, az írószövetség tagjai, így a pályázat új tehetségek, most kibontakozó erők megmutatkozása lesz”.

1948. november 25.

A *Magyar Szó* tudósítása szerint „A vajdasági szerbség legrégebb folyóiratának, a *Letopis*nak a szerkesztősége a napokban megbeszélésre hívta össze a lap munkatársait, a vajdasági napilapok és folyóiratok szerkesztőit, valamint Novi Sad kiemelkedő kultúrmunkásait. Megtárgyalták a folyóirat eddigi fogyatékoságait és a jövő feladatait. [...] Megállapították, hogy a *Letopis* csak úgy válhat a vajdasági dolgozók igazi folyóiratává, ha szerkesztősége helyesen felméri irodalmunk eszmei-politikai körülményeit, ha a munkatársak eddigi szűk körét új erőkkel frissítik föl, s ha olvasóinak táborát kiszélesíti. [...] Az értekezlet egyik legfontosabb megállapítása volt, hogy a folyóiratnak sürgősen kapcsolatot kell teremtenie a Vajdaságban élő nemzetiségekkel, s lapjain meg kell szólaltatnia a magyar, szlovák, román és ruszin kisebbségi írókat is”. A cikk megjegyzi: „Hasonló irodalmi vita a *Híd* számára is jelentős segítség és útmutatás lenne. Egy ilyen értekezlet megfelelő kritikával és önkritikával elősegítené a vajdasági magyar irodalmi élet időszerű kérdéseinek tisztázódását, meghatározhatná íróink viszonyát a laphoz és társadalmi valóságunkhoz.”

1948. november 26.

Megtartották az 1948. augusztus 31-én letartóztatott Vondra Gyula temerini plébános bírói tárgyalását. A vádpontok között szerepelt a katolikus ifúság megszervezése Kishegyesen, a Népbizottság üléseinek szabotálása, a zárda kisajátításának ellenzése, rémhírterjesztés és agitáció a Népfrent ellen. Három évre ítélték, Požarevacon, Lonsko Poljén és Nova Gradiškán raboskodott. Csatornaásáson, erdőirtáson, autót-út-építésen dolgoztatták. Jegyzeteiben azt írta: „A hívek ragaszkodása csomagokban mutatkozott meg, a hivatalos egyházi gondoskodás igen gyenge volt.”¹

1. Vondra, 30–31.

1948. november 27.

Újvidéken összehívták a Magyar Kultúrkör tagértekezletét, mert „most, amikor a kultúregyesületek tartományi szövetségén belül megalakult a magyar alosztály, és ezzel a vajdasági magyarság kultúrelétének központja tulajdonképpen Novi Sadra helyeződött át, a város magyar kultúrmozgalmát úgy kell átszervezni, hogy minden tekintetben megfelelhessen központi jellegének”.¹ A kultúregyesületek tartományi szövetsége magyar osztályának megbízásából Olajos Mihály, a *Híd* főszerkesztője mondott bevezetőt. Miután megállapították, hogy a tevékenység fellendítéséhez az újvidéki magyar értelmiség fokozottabb bekapcsolására van szükség, december 3-ra újabb, szélesebb értekezletet hívtak össze.

1. MSz, 1948. november 25. 4.

1948. november 29.

Szabadkán ünnepélyesen megnyitották a városi múzeumot, amely akkor a megnyitóról szóló sajtóbeszámolóok szerint 6 000 neolit, bronz- és római kori tárggyal rendelkezett.¹

1. *Slobodna Vojvodina*, 1948. december 3.; MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. november

A hónap végén megjelent a *Híd* 10–11. száma, amelyet felelős szerkesztőként már nem dr. Steinfeld Sándor, hanem Olajos Mihály jegyzett.

Tartalma: Jovan Veselinov: *Pártunk programjáról*; dr. Gyetvai Károly: *Vajdaság önkormányzati alapokmánya*; Brindza Károly: *Jugoszlávia Egyeséges Szakszervezeteinek I. kongresszusa*; Thurzó Lajos: *Lika*; Gál László: *Építetek*; Majtényi Mihály: *Őszi szántás; Értelmiségiek világgongresszusa*; *Az értelmiségiek világgongresszusának kiáltványa a béke védelmére*; Ilja Ehrenburg: *A kultúr munkások világgongresszusán*; Lőrinc Péter: *Iskoláink problémái és feladatai II. Harc az új emberért*; Olajos Mihály: *Világszemle*; Thurzó Lajos: *Ifjúságunk kulturális-művészeti seregszemléje*; G. L.: *Egy negyedik gimnazistáról; Nyugati*

életforma; Gál László: *A Književnost két száma*; Szabó Gizella: *Újra megjelent a Lumina*; Sulhóf József: *Négy operabemutató*; Hajdú Vilmos: *Mélyek a gyökerek*; Szauer László: *Népoktatás; A Híd irodalmi pályázata*.

1948. december 3.

A magyar külügyminisztérium szóbeli jegyzékében „a leghatározottabban kérte” a budapesti jugoszláv követséget, hogy „haladéktalanul intézkedni szíveskedjék” a szegedi átmeneti hadifoglyszálláson hónapok óta tartózkodó körülbelül 600 jugoszláv állampolgárságú hadifogoly átvétele érdekében.¹

Az újvidéki Magyar Kultúrkör taggyűlésén Végh Sándor, a kultúregyesületek tartományi szövetségének titkára kijelentette: „Jelenleg az egyesületnek sok nehézséggel kell megküzdenie, de ha mindenki részt vállal a munkából, akkor Novi Sad hamarosan olyan magyar kultúrközponttá lesz, amelynek munkaeredményei egész Vajdaságra kisugároznak.” Döntöttek arról, hogy a Kultúrkörben megindul a népegyetem és a színjátszás.²

1. MOL XIX-J-1-j-29f-001317-1950. – 2. MSz, 1948. december 6. 4.; MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. december 5.

A Vajdasági Kultúregyesületek Szövetségének Magyar Osztálya Újvidéken megszervezte a vajdasági magyar kultúr munkások találkozóját, amelynek határozata leszögezte: „Mi, vajdasági magyar kultúr munkások, a leghatározottabban visszautasítjuk azt a rágalomhadjáratot, melyet elvtelen bírálóink folytatnak népeink, Pártunk és Központi Pártvezetőségeink ellen. [...] Harcot kell folytatnunk az irodalmunk, képző- és színművészetünk terén előforduló ellenséges felfogások és bomlást hordozó irányzatok ellen. [...] Eszmei szempontból idegen és ellenséges áramlatnak tartjuk az úgynevezett »politikamentes«

irányzatot a kultúrmunka terén. Hirdetői ezzel akarják gátolni a szocialista szellem terjedését, hogy ne szabaduljon föl népünk a megdöntött tőkésrend eszmei hagyatékától, és ily módon akarják saját politikai törekvéseik útját egyengetni. [...] Gyakorlati munkájukban egyesületeink legyenek szoros kapcsolatban a Magyar Osztálylyal mint központi irányító szervvel, valamint a kultúregyesületek járási (városi) szövetségeivel és tömegszervezeteinkkel; egyesületeinknek szoros kapcsolatot kell fenntartaniuk Vajdaság többi nemzetiségeinek kultúregyesületeivel.”¹ Végh Sándor, a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége Magyar Osztályának titkára beszámolójában elmondta, hogy a Magyar Osztály keretében megalakult a könyvkiadás, a népművelés, a színjátszás, a folklór, a zene, az irodalom, a képzőművészet és a magyarság kulturális múltjának kutatásával foglalkozó alosztály. Azt is közölte, hogy Vajdaságban 65 magyar kultúregyesület van, ezek keretében 56 néptáncsoport, 66 színjátszó csoport, 27 énekkar, 7 zenekar és 75 könyvtár működik, 1947-ben 47 kiadvány jelent meg 272 000 példányban.

A *Magyar Szó* beszámolt a jugoszláv könyvkiadás magyar termékeiről közölve: 1947-ben 31 mű jelent meg több mint 170 000 példányban, 1948-ban 37, jövőre pedig e szám a kétszeresére fog emelkedni. Eddig hét vajdasági magyar író (Markovics János, Laták István, Majtényi Mihály, Lukács Gyula, Gál László, Gottesmann [Gajdos] Tibor, Herceg János) kilenc könyve hagyta el a nyomdát.²

1. *Híd*, 1948. 12. 560–563.; MSz, 1948. december 3. 4.; MSz, 1948. december 7. 1. – 2. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. december 15.

Karlo Mrazović addigi budapesti jugoszláv követ elutazott új szálláshelyére, Moszkvába. A jugoszláv lapok részletesen beszámoltak

róla, amikor 1948. december 24-én Moszkvában átadta megbízólevelét.¹

1. MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948.

1948. december 17.

A jugoszláv külügyminisztérium közölte a belgrádi magyar követséggel, hogy hajlandó egy átvételi bizottságot Magyarországra küldeni a Magyarországon tartózkodó jugoszláv állampolgárságú hadifoglyok Jugoszláviába szállítása ügyében.¹

1. MOL XIX-J-1-j-29f-001317-1950.

1948. december 19.

A *Magyar Szó* tájékoztatása szerint a *Híd* szerkesztősége a napokban vitát szervezett október–novemberi számáról, amelynek kapcsán megállapították, hogy „a vajdasági magyar író még mindig nem tudja az írás kellő hitelével és komoly elmélyültségével fölmérni azokat a nagy társadalmi változásokat, amelyek a magyarság dolgozó tömegeiben is végbementek”.

1948. december 21.

Újvidéken befejeződött a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetségének Magyar Osztálya által szervezett egyhetes magyar könyvtárostanfolyam 22 résztvevővel.¹

1. MSz, 1948. december 17. 4.; MSz, 1948. december 25. 8.

1948. december 23–25.

A Szerbiai Kommunista Párt VIII. vajdasági értekezletén Dobrivoje Vidić beszámolójában hangzott: „Nemzeti kisebbségeink dolgozó tömegeinek elválasztódási folyamata reakciós rétegeiktől és reakciós irányzatú értelmiségüktől 1945-höz viszonyítva előrehaladt. Amíg 1945-ben a hetedik értekezleten lehetett és kellett beszélni a nemzeti kisebbségi burzsoázia erős befolyásáról, a JSZNK-ban végrehajtott nagy változások három éve után általában elmondhatjuk,

hogy a nemzeti kisebbségek népeinek alaptömege úgy viszonyul a JSZNK iránt, mint saját hazája iránt. Ez különösen érvényes a munkásosztályra és a szegényparasztokra. Igaz azonban, hogy a tömegek egy kisebb része, különösen falun, még mindig reakciós értelmiségük, a reakciós papok és falusi gazdák befolyása alatt áll, s hogy ezeknek sikerült ezt a részt többé-kevésbé megingatniuk megfélemlítve őket háborúval, a nemzetközi reakcióval vagy a Tájékoztató Iroda határozatával. [...] Ez év folyamán valamennyi tömegszervezetben és a hatósági szervezetekben kijavítottuk a nemzeti összetételt. A nemzeti kisebbségek között megkétszereződött a párttagok száma, egyes járásokban pedig meg is háromszorozódott. [...] Azonban ami a nemzeti kisebbségek kulturális szervezeteit illeti, még mindig van bizonyos számú kulturális egyesület, melyekben érezhető a reakció befolyása, és ahol ezt a kérdést nem sikerült levenni a napirendről. Fontos nagyobb figyelmet szentelni a tanya jellegű falvaknak. Továbbra is kitartóan kell harcolnunk a revizionista propaganda ellen, mert a nemzeti kisebbségek reakciója kísérletezik, és ebben a Tájékoztató Iroda határozatának hamis vádjai alapján folyó rágalomhadjáratot veszi igénybe.”

Petar Stambolić szerbiai párttitkár így összegezte a sovinizmus letörésére foganatosított akciók eredményét: „Ez a kérdés nagyon fontos volt, mert a régi Jugoszláviában az elmúlt húsz évben sok minden történt a Vajdaság népei közötti bizalmatlanság és gyűlölet szítása és a nemzeti kisebbségek elnyomása kapcsán. A háború folyamán a megszállónak sikerült ezt a szakadékot elmélyíteni. Noha Jugoszláviában a nemzeti kérdés a felszabadító háborúban alapjában véve megoldódott, a Vajdasági Kommunista Pártnak fontos feladata volt a sovinizmus elleni harc; a nagyszerb sovinizmus és azon sovinizmus ellen, amelyet a reakciós elemek szítottak a nemzeti kisebbségek között. [...] Elmondhatjuk-e azt, hogy az eddig ezen a téren elért eredménye-

inket megóvtuk az ártó, romboló kísérletekkel szemben? Nem mondhatjuk el. A sovinizmus hordozója a burzsoázia, s amíg a burzsoá felfogás él és hat az emberekben, addig a sovinizmus jelensége állandó fenyegetést jelent. Sajnos van itt egy új momentum, ugyanis egyes szomszédos országok, ahol szintén megdőntötték a burzsoáziát, a népi demokrácia országai a hivatalos nyilatkozatok ellenére objektíve igyekeznek sovinizta hangulatot teremteni a Vajdaságban élő nemzeti kisebbségek között.”¹

Az értekezlet határozata a vajdasági párt-szervezetek közvetlen feladatai közé sorolta: „6. Pártszervezetünk nemzeti összetételének megjavítása érdekében harcoljunk mindenekelőtt a sovinizmus ellen a párt szervezeti építésében.” Az értekezleten 31 tagú tartományi pártbizottságot választottak, közülük magyar nemzetiségű volt Nagy József, Szabó Ida és Sóti Pál, utóbbi a 9 tagú szűkebb pártbizottságnak is tagja lett. A 7 tagú felügyelőbizottságnak egy magyar tagja lett, Farkas Nándor. A pártnak akkor a Vajdaságban 53 178 tagja volt.²

1. Arhiv Vojvodine, fond 334. Zapisnik sa Osme pokrajinske konferencije KPS za Vojvodinu 23–25. decembra 1948. [Az SZKP 1948. december 23–25-én megtartott vajdasági értekezletének jegyzőkönyve.] Idézi Bjelica 2010, 116–117.; *Hid*, 1949. 1. 7.; MOL XIX-J-4-b-15b-1947-1948. – 2. HRP3, 696.

1948. december 29.

A magyar külügyminisztérium a budapesti jugoszláv követséghez intézett szóbeli jegyzékben igazolta azoknak a nyomtatványoknak az átvételét, amelyeket a magyarországi hatóságok kitöltésük céljából a Magyarországon tartózkodó jugoszláv állampolgárságú hadifoglyokhoz továbbítanak, majd visszajuttatnak a követségre.¹

1. MOL XIX-J-1-j-29f-001317-1950.

1948.

Az év folyamán megjelent könyvek:

Laták István: *Viharos idők vetése*; Majtényi Mihály: *Májusfa*; Markovics János: *A munka asszonya*; Markovics János: *Lázadás*; Sinkó Ervin: *Akik nem tudják, mi fán terem a szemérem*; Sinkó Ervin: *A vasút*.

Branko Ćopić: *Partizánmesék (Priče partizanke*. Ford. Rubin Péter); Petar Kočić: *Borz a bíró előtt (Jazavac pred sudom)*.

Az év folyamán megjelent magyar nyelvű időszaki kiadványok száma és átlagos példányszáma: 6 (75 000); *Dolgozók* (10 000), *7 Nap* (9 000), *Híd* (1 000), *Pionírújság* (15 500), *Ifjúság Szava* (4 500), *Magyar Szó* (35 000).

